

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HALİL NEBİLER

BEN DEVLETİM SAKAT BIRAKIRIM

GÖZLERİNDE GÜNEŞİN SARHOŞLUĞU KÖPÜK
KÖPÜK

YUMRUKLARI DEMİRDEN DELİKANLILAR

İŞTVAN'A ONLARI SORMUŞLAR

İŞTVAN GÜLMÜŞ

SÖYLEMEMİŞ

İŞTVAN'I DÖVMÜŞLER

ZİNCİRE VURMUŞLAR

İŞTVAN SUSMUŞ

SÖYLEMEMİŞ

GÖZLERİNİ OYMUŞLAR

ATILLA İLHAN

ikinci baskı

BEN DEVLETİM: SAKAT BIRAKIRIM

Birinci Basım: Şubat/1989

Halil Nebiler

BEN DEVLETİM: SAKAT BIRAKIRIM

Devlet'i çoğu kimse soyut bir şey sanır. Bir kavramdır sanki. Elle tutulmaz, gözle görülmez. Oysa Devlet somuttur. Hem de çok somut. Mahalle bekçisi devlettir. Bugün git yarın gel diyen 15. dereceden memur devlettir. Başbakan devlettir, Cumhurbaşkanı devlettir. Bakanlar, TBMM başkanı, genel müdürler, müsteşarlar, Genelkurmay Başkanı, ordu komutanları, valiler, emniyet müdürleri, savcılar, yargıçlar Devlettir. Bunları görürsünüz. İsterseniz ellerinizle (hepsine değil) dokunabilirsiniz. Konuşmalarını dinlersiniz. Küfürlerini duyarsınız. *İcabında* sopasını da yersiniz. İşte DEVLET budur.

Devlet vardır, devlet vardır. Devletten devlete fark vardır. Örneğin Fransız Cumhurbaşkanı, kalkıp televizyondan "*Ordu gidişatı beğenmediği zaman yönetime el kor*" diyemez. Derse, o saat Fransa'daki sağcısı, solcusu, ortası, tüm demokratik kuruluşlar, bunun içinde elbette siyasi partiler de vardır, ayaklanırlar ve 24 saate kalmadan Cumhurbaşkanı değişir. Büyük bir ihtimalle, Fransız Genelkurmay Başkanı bile bu konuşmaya karşı çıkıp, ordunun görevinin darbe yapmak değil, yurt savunması olduğunu hatırlatır Cumhurbaşkanı...

Ama dedik ya, Devlet var, devlet var. Fransızlarınki böyle, bizimki böyle... Üstelik bizim *devletimize* bakarsanız, biz demokratik bir devlete sahibiz. O kadar demokratik bir devletimiz vardır ki, Avrupa Topluluğu'na üye olmak için başvururuz. Yani Fransa'nın, Almanya'nın, İtalya'nın İngiltere'nin üye olduğu topluluğa...

Okuyucular içinde *bu nasıl iştir* diye sorup, kafa yormaya çalışanlar varsa, söyleyelim. Biz *kitabına uydurmakta* ustayızdır. *Hile-i şeriiye* bizim temel felsefemizdir. Yani şeriata karşı hile yapmak. Bu bize Osmanlılardan, hatta daha gerilerden, Muhammet zamanından mirastır. Bizim devlet anlayışımıza da yansır bu. Gözümüzü kırpmadan insan hakları nihai senedini imzalarız, ama ceza yaşamızda 141-142 gibi maddeler durur, güvenlik güçleri sorgulama sırasında işkence yaparlar, işkenceden insanlar ölür. Hatta, sadece sorgulamada değil, karakola her düşen insana işkence yapılır. Yazarlar, düşünürler hapsedilir, kitaplar yakılır. Dergilere, gazetelere daha matbaada el konur. Sonra da rahat rahat demokratik bir ülke olduğumuz söylenir. Öyle ya, kitabına uydurmuşuz bir kere üç tane parti kurdurup, beş yılda bir seçim yaparak, parlamenter demokrasiye geçmişiz...

İktidar partimiz, Başbakanımız, bakanlarımız var, ana-muhalefet partimiz var, bunlar yetmezmiş gibi bir de fazladan muhalefet partimiz bile var. İşte kitabına -demokrasiye- uydu gitti.

Gerisi teferruattır. Varsın Başbakanımız "*Anayasayı bir kerecik ihlâl etmekle birşey olmaz*" desin... Devletimiz, *demokratik bir devlettir* diyor ve AT'na başvuruyor ya, bu yeterlidir.

Oysa, tüm yurttaşlarımız, günlük hayatlarından, ne kadar demokratik bir ortamda yaşadıklarını biliyorlar.

Devlet dairelerinde nasıl horlandıklarını, en basit işlerinde bile nasıl zorluklarla karşılaştıklarını hergün yaşayarak görüyorlar. Hele güvenlik kuvvetleriyle karşılaştıklarında -bu belediye zabıtası bile olabilir, birşey değişmez- nasıl itilip kakıldıklarını, insan yerine bile konmadıklarını da görüyorlar. Örneğin simit satarak, şeftali, limon vs. satarak hayatını kazanmaya kalkan yurttaşlarımız belediye zabıtasına yakalanmamak için bildiği bütün duaları okuyor ya da tabana kuvvet kaçmaya yelteniyor. Çünkü yakalanırsa, tüm malları sokağa dökülecek, tezgâhı elinden alınacak, kendisi itile-kakıla küfürlerle zabıta arabasına bindirilip götürülecektir. Sanıcı olmaya gerek yok, tüm yurttaşlar bu sahneleri hayatları boyunca 100 kere görmüşler, seyretmek için kalabalık oluşturdıklarında *Dağdın ulan!* ıhtarını da almışlardır. Trafik polislerinin özellikle taksi şoförlerine hitap biçimlerini günlük yaşantımızdan biliyoruz. Bunlar hep DEVLET'in görüntüsüdür.

Bir de *Sanık* olarak, güvenlik güçlerinin eline düşmek var. Hele, TCK'nın *Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler*, *Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler*, başlıklarını taşıyan bölümlerle suçlanmışken güvenlik kuvvetleriyle tanışmak, kişinin *dokunulmaz kişilik haklarının* zedelenmesi, ayaklar altına alınması demektir. Yıllardır gazetelerde bu konuda bir olay okuruz. Karakolda dövölme, sorgulamada işkence, karakolda intihar, sorgulamada ölüm, cezaevinde baskı, açlık grevinde ölüm haber başlıklarını okuyucu neredeyse kanıksar oldu. Eski deyimiyle *umuru adije* olarak görmeye başladı.

Oysaki, yukarıda sözü edilen TCK'nın iki bölümü yurttaşların demokratik haklarını düzenleyen maddelerdir. Yani Devlet-Yurttaş ilişkilerini... Demokrasi de, aslında, yurttaşın devlete karşı korunduğu yönetim biçimidir. Bir ülkenin *demokrasiyle yönetilip, yönetilmediğinin ölçütü, devletin dev gibi güçlü karşısında, yurttaşın birey olarak haklarının korunup, korunmadığıdır*. Demokrasilerde, devlet yurttaşına karşı saygılıdır, hukuk çerçevesi içinde hareket etmek zorundadır. Hot-zot eden, ürkünç bir baskı unsuru değildir. Yurttaşlar, düşündüklerini serbestçe ifade edebilirler, devletten izin almadan diledikleri gibi örgütlenebilirler, gösteri düzenlerler... Eger, bu yurttaşlık, daha doğrusu insanlık haklarını kullanırken yasaların dışına çıkarlarsa, bağımsız yargı organlarında, avukatlarının her aşamada yanlarında bulunması koşuluyla yargılanırlar. Dayak, işkence, gözaltına alınma, günlerce süren sorgulama yoktur.

Ve en önemlisi, yurttaşlar, kişilik haklarının zedelendiği endişesine kapılırlarsa, *devleti mahkemeye verebilirler*. Ve haklıysalar devleti maddi-manevi tazminata mahkûm ettirirler.

Bilinmesine biliniyor ya, gerçekten demokratik bir ortamda yaşamak için mücadele ediliyor mu? Birçoğumuzun hayranlıkla sözettiği batı demokrasisi, batıya gökten inmedi. Yüzyıllarca süren bir mücadele sonunda ele geçirildi, şimdiki sınırlarının da genişletilebilmesi için her geçen gün mücadele süregidiyor.

Oysa yurdumuzda, kayda değer bir demokrasi mücadelesi olduğu söylenebilir. Bu tepkisizlik ya da yetersiz tepki, yeni baskıları önümüzdeki günlerde pekâlâ gündeme getirebilir. Demokrasi, özgürlük, kazanılan şeylerdir, verilen değil. Öyle olsaydı, 1961 Anayasası hâlâ, yürürlükte olurdu. Verilen şey geri alınır. Ama kazanılan şey kolayca geri alınamaz.

Türkiye gerçeklerini sergilemeyi, onları gün ışığına çıkarmayı, belgelemeyi yavin politikası olarak benimseyen BDS Yayınları, *Ben Devletim* dizisini yayınlamayı görev bildi. Bu dizi, devletin fotoğraflarının yanyana gelmesinden oluşacak. Kareler yanyana geldiğinde *bütün* ortaya çıkacak.

Bu diziden amacımız, karanlık bir tablo çizerek umutsuzluk yaymak değil; tam tersine, gerçekleri bilerek, değiştirme yollarını düşünmeye, bulmaya zorlamak. Örneğin Anayasa ve yasaları hiçe sayarak yurttaşların dokunulmaz kişilik haklarını çiğneyen devlete karşı kimi yurttaşlarımız direnme yolunu seçiyorlar. Zedelenen kişilik hakları için mücadele ediyorlar. Devlet, yurttaşlarına yaptığı her haksızlıkta, yurttaşları karşısına dikilse, hakkını arasa acaba haksızlıklarını sürdürebilir mi? İşkence gören sanıklar, sıkıyönetim mahkemelerinde suç duyurusunda bulundular, reddedildi. Ama her işkence gören, yine suç duyurusunda bulundu. Önceleri, işkence olayları için *yurt dışındaki yıkıcı, bölücü mihrakların işi* diyen, işkence yapıldığını reddeden devlet, sonunda işkenceyi *eğitimsiz polislerin* yaptığını, ama sistematik işkence olmadığını söylemek zorunda kaldı. İşkencenin üzerine gidildikçe, gelecek günlerde, sistematik işkence olduğunu da kabul etmeyeceklerini kim bilebilir?

Önemli olan, Devletten korkmamaktır. Çünkü, korkunun ecele faydası yoktur. Çünkü, bugün başkasının kişilik hakları çiğneniyorsa, yarın senin kişilik hakların ayaklar altına alınacaktır.

Yurttaşlar, tüm yasal haklarını Devlete karşı kullanmalıdırlar.

BDS YAYINLARI

diyelim ki barış ve emek türküsüne
bütün enlem ve boylamlarda savaşıyoruz
halklar ayağa kalkmışlar

yıldızlar eskidirler
ince ince şimşek çakar
yağmur niyetlenir

ıştvan gölgesini zincirlerine yıkmış
ıştvan görmüyor gözlerini oymuşlar
sormuşlar sormuşlar sormuşlar
ıştvan söylememiş
vurmuşlar
tuna köpürerek köprülerin altından akmış
tuna'nın üstünden yıldızlar akmışlar
galiba tarlalarda buğday deoşiriliyormuş
tarlaların birinde şuncacık bir kız
mavi mavi bir çift göz
ıştvan susmuş
söylememiş
ıştvan'ı dövmüşler
ıştvan görmüyor gözlerini oymuşlar
tuna boylarında küçük yeşil kanatlı tarla kuşları
heyecanlı ormanlar heyecanlı insanlar
tuna boylarında ıştvan'ın arkadaşları
erkek silahları hürriyet diye dövülmüş
gözlerinde güneşin sarhoşluğu köpük köpük
yumrukları demirden delikanlılar
ıştvan'a onları sormuşlar
ıştvan gülmüş
söylememiş
ıştvan'ı dövmüşler
zincire vurmuşlar
ıştvan susmuş
söylememiş
gözlerini oymuşlar
... ıştvan
... miş

Atilla İlhan

12 Eylül 1980 gününden bu yana neler oldu? Her boyutu yavaş yavaş tartışmaya açılan darbe günlerinin faturasının kaçta çıktığı da yeni yeni hesaplanıyor. Faturayı kimin ödediği ise açık-seçik ortada. Fatura tutarıyla ilgili bir fikir verebilir diye, bu konuda çalışmalar yapan İnsan Hakları Derneği'nin 1988 yılı Eylül ayına kadar derlediği bulguları sıralamakta yarar var:

- 650 bin kişi gözaltına alındı.
- 210 bin dava açıldı.
- Bu davalardan 202 bin 501'i 1988 yılı Eylül ayına kadar sonuçlandı.
- Yaklaşık 400 bin kişi pasaport alamıyor.
- 4,5 milyon dolayında yurttaş devlet tarafından fişlendi.
- 9 bin 400 kişi, 1402 sayılı yasaya göre ya kamu görevinden atıldı ya da sürüldü.
- 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarıldı.
- 23 bin 667 dernek faaliyetten men edildi.
- 30 bin kişi politik göçmen olarak yurt dışında yaşamak zorunda bırakıldı.
- 8 gazete toplam 195 gün yayın yaşamının dışında tutuldu.
- 48 kişi idam edildi.
- 216 idam dosyası TBMM'de bekliyor.
- 177 kişi işkenceler sonunda yaşamını yitirdi.

Resmi, makamlara göre işkence yok. Varsa bile üç-beş kendini bilmez işi. Yani *münferit hadiseler*.

İnsan hakları, özgürlükler konusunda çalışmalar yapan hak ve özgürlüklerin savunulması savaşımına katılanlar tarafından sonuçlanabilen uğraşlara göre, işkence münferit, üç-beş kendini bilmez işi değil. Sistemli bir uygulama. Bir devlet politikası.

12 Eylül'den bu yana polis merkezlerinde ve cezaevlerinde görüldükleri işkencelerden dolayı ruhsal ve bedensel kalıcı rahatsızlıklara uğrayan binlerce kişi, şimdi özel muayenchanelerde, devlet hastanelerinde, yurt dışındaki işkence kurbanlarının tedavi edildiği merkezlerde çare arıyorlar. Onbeş-yirmi tür değişik işkence uygulamasının neden olduğu çok sayıda kalıcı rahatsızlığın, ülkemizde kaç kişide bulunduğu konusunda kesin veya yaklaşık bir sayı yok. Resmi makamlara göre; *işkence olmadığı için işkenceden kalıcı rahatsızlığı bulunan*

kişi de yok.. Kesin veya yaklaşık bir sayı bulmak bir yana, tahminler bile kuşkulu ve zor yapılabilir.

İşkence kaynaklı kalıcı rahatsızlıklar, omurga bozukluklarından bellek yitimine, uykusuzluktan yürüme bozukluğuna, cinsel bozukluklardan göz sakatlıklarına kadar geniş bir yelpazeye yayılıyor. Böyle bir çerçeve içinde görüldüğünde, işkence kaynaklı kalıcı rahatsızlıklara hedef olan kişilerin sayısına ilişkin en akla yatkın tahmin şöyle yapılabilir:

"Uluslararası Af Örgütü'nün (Amnesty International) araştırmalarına göre, fiziksel ya da psikolojik olarak işkence yapılan kişilerin en az % 70'inde ağırlık ruhsal rahatsızlıklarda olmak üzere, kalıcı rahatsızlıklar bulunuyor. Türkiye'deki İnsan Hakları Derneği'nin Genel Sekreteri Akın Birdal, 12 Eylül döneminde 650 bin kişinin gözaltına alındığını belirterek şunları söylüyor: 'Diyebiliriz ki, 650 bin kişinin % 90'ına işkence yapılmıştır. Bunu her yerde söyleyebiliriz. Çünkü bu dönemde işkence sistematikleştirilmiştir, bir yöntem olmuştur.'"

IHD'nin gözaltına alınanlara ilişkin verdiği 650 bin kişilik sayı ve işkence yapılanlara ilişkin % 90'lık oran, ülkemizde 12 Eylül döneminde 595 bin dolayında kişiye işkence yapıldığına dair tahmini bir sayı verebiliyor. IHD'nin işkence gören kişilerle ilgili tahmini, MHP ve Ülkücü Kuruluşlar davasının avukatlarından yaklaşık 3 bin kişinin savunmasını üstlenen Ülkücü avukat Şevket Can Özbay'ın görüşüyle destekleniyor. Özbay'ın düşüncesi şöyle:

*"Sanıkların tümünün ifadesi incelendiğinde, 5 bin sanık yargılandysa 5 bin, 20 bin sanık yargılandysa 20 bin, hepsinin mahkeme sorgusunda uzun bir işkence anlatımı var. Sağcısıyla solcusuyla bu böyle."**

Sayı hesaplamayı sürdürüyoruz. IHD'nin "595 bin kişi işkence gördü" biçimindeki görüşünü Uluslararası Af Örgütü'nün "işkence görenlerin % 70'inde kalıcı rahatsızlık vardır" saptamasına uyarladığımızda karşımıza ilginç bir sonuç çıkıyor. Ülkemizde, 400 bin dolayında kişide işkence kaynaklı kalıcı ruhsal ve bedensel rahatsızlık bulunduğu, kabaca tahmin edilebiliyor. Net bir sayı elde edilemiyor, ancak bir fotoğrafın flu bir görüntüsünü elde edebiliyoruz. Yüzler seçilemiyor ama ne olup bittiği hakkında bir ipucu edinebiliyoruz böylece.

Bu tahmin, tutuklu ve hükümlülerin sorunları ve onların aileleriyle ilgili sorunları ele almak amacıyla kurulan Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği (TAYAD) tarafından da doğrulanıyor. Dernek Genel Sekreteri Sevgi Erdoğan, işkence kaynaklı rahatsızlıklarını kabullenip tedavi yolu arayan kişi sayısının 10 binin üzerinde olduğunu bildiklerini belirterek, korku, utanma, çekinme, özellikle psikolojik rahatsızlıklarda hasta olduğunu kabul etmeme nedenleriyle

* Tempo Dergisi, Eylül 1988

ortaya çıkmayan kişilerin sayısının 350-400 bin dolayında olduğunu tahmin ettiklerini vurguluyor.

Kesin sayı neden saptanamıyor?

Bunun ilk nedeni, devletin tavrından kaynaklanıyor. Devlet işkence yapıldığını kabul etmiyor ve bu olayları izleyip saptamıyor.

Bu konuda, İHD ve TAYAD yöneticileri, işkence sakatlıkları konusunda çalışan tıp adamları, insanların üzerindeki korku ve çekingenliğin henüz ortadan kalkmamasını ileri sürüyorlar. İHD Genel Sekreteri Akın Birdal, 12 Eylül yönetiminin baskılarının halen hayatın birçok alanında hissedildiğini belirterek, *"Bir kez işkenceden geçen kişi, zaten yönetim tarafından tanındığını, bilindiğini düşünerek tedavi amacıyla bile olsa ortaya çıkmaya cesaret edemiyor. Hem zaten işkence yapılan kişilerin sayısını bile tam olarak çıkartma olanağımız yok, işkenceden sakatlananların sayısını nasıl çıkaralım. Yönetim, işkence olaylarının saptanmasını değil saklanmasını istiyor"* diye konuşuyor.

İşkence olaylarının saptanması, ülkenin sorumlu aydınlarına zorunlu bir görev olarak beliriyor. İşkenceyi lanetlemekle, onu teşhir etmekle sorumluluğun yerine getirilmesi, işkencecileri yargılamakla görevin yapılması gereklilik oluyor.

TAYAD Genel Sekreteri Sevgi Erdoğan da konunun bir başka yönünü şöyle dile getiriyor:

"Ülkemizde normal bir psikiyatri hastası bile hasta olduğunu kabul etmiyor, bundan utanç duyuyorken, siyasal nedenlerle uğradığı işkenceler sonunda kimi rahatsızlıklarla karşı karşıya kalan kişilerin ortaya çıkması çok zor. Annesine, arkadaşına bile konuyu açamayan arkadaşlar biliyoruz. Bu duygusal bir sorundur ve zor bir durumdur."

Doç. Dr. Ataman Tangör, son yıllarını bu tür konulara ve hastalara ayırmış bir doktor. İşkence gördükten sonra ruhsal veya bedensel kalıcı sakatlıklarla karşılaşan kişilerin sayısının saptanması konusundaki görüşünü dilegetirirken şunları söylüyor:

"Değişik nedenlerle bir ülkede işkence kurbanlarının sorunlarının ortaya çıkışı 8-10 yıllık bir süre içinde olmaktadır. Cunta ve yönetimden korkma, yeniden tutuklanma endişesi, utanma gibi nedenler, sorunları uzunca bir süre gizli tutmaktadır. Yani özetle, Türkiye özelinde 80 sonrası işkence kurbanlarının sorunları yeni yeni ortaya çıkmaktadır."

İnsanların tedavi olabilmek için kimi Avrupa ülkelerine iltica etmeleri yeni yeni başlıyor. Devlet hastahanelerine gidip şikâyetini belirten ancak nedenini anlatamayan insanların çare arayışlarının çok uzun bir geçmişi olduğu söylenemez. Bir, en çok da iki yıldır görülebilen şeyler bunlar. Burada toplumsal bir sorun olan cunta yönetimiyle, tıbbi bir sorun olan rahatsızlığın ters bir orantıyla değişme gösterdikleri ortaya çıkıyor. Cunta zayıflayıp toplum üzerindeki etkisini hangi kertede yitiriyorsa, darbecilere karşı olduğu için işkence gören

insanlar o denli tedavi olanağı bulabiliyorlar. Yurttaşını sağlıklı tutmak veya sağlığına kavuşturmak yükümlülüğü bulunan devlet, yurttaşını sağlığından ediyor. Yurttaş sağlığına kavuşabilme umudunu devlet yönetiminin niteliğinin değiştirilmesine bağlayabiliyor. Devlet yönetiminin sertliği, ceberrutluğu göreceli olarak yeni yeni değiştirilebiliyor. Cuntanın tavrı nedeniyle sakat kalan insanların sorunlarının çözümünün bu denli gecikmesinde, cuntaya direnmeyen insanların küçük hisseli uzak ortaklığı seziliyor.

Konuyla ilgili görüştüğünüz İHD, TAYAD yöneticileri ve doktorlar, işkencenin sadece işkence göreni değil, onun yakınlarını da etkilediğini belirterek, ailelerde yakınlarının gördükleri işkencelerden etkilenerek ruh sağlığı bozulanların sayısının oldukça yüksek olduğunu ileri sürüyorlar.

İşkence kaynaklı kalıcı rahatsızlıkları bulunan kişilerin tedavi olabilmek için yurt dışına gitmeyi denedikleri, bu amaçla ilticayı bile göze aldıkları, çeşitli kaynaklardan ortaya konuluyor. İHD Genel Sekreteri Birdal, özellikle son üç yılda bu konuda kendilerine danışan ve sorunlarını anlatan kişilerden yüzlercesinin tedavi için ilticaya bile razı olduklarını belirtiyor.

Bu sav kanıtlanıyor. Sav olmaktan çıkıyor. Kanıtı elinde bulunduran kişiler, Danimarka'daki RCT'den (İşkence Görenlerin Rehabilitasyonu Merkezi) Doktor Inge Lunde ve Doktor Jorgen Ottmann 1988 yılının Ocak ayı içinde Türkiye'ye geliyorlar. Ankara, İstanbul ve İzmir'de işkence tedavisi ve rehabilitasyonu konularında konferanslar verirken, bu merkezde 30 Türk'ün de tedavi edildiğini belirtiyorlar. Lunde ve Ottmann'ın verdikleri bilgiler arasında, tedavi ettikleri Türklerin, Türkiye'den gelen politik mülteciler olduğu da yer alıyor. Türk Devleti, sakat bıraktığı yurttaşını, tedavi olmak için iltica etmek zorunda bırakıyor.

II./HANGİ İŞKENCE TÜRÜ, HANGİ SAKATLIĞA YOL AÇIYOR?

RCT Başkanı Doktor Inge Lunde, 1988 yılının Ocak ayında, İstanbul Tabipler Odası'nda verdiği konferans sırasında işkencenin ruhsal sonuçları konusunda şunları söylüyordu:

"Kişi korku ve depresyon geçirir, geçirdiği işkence deneyimiyle ilgili kabuslar görür, geceleri uyuyamaz. Hatırlaması ve dikkatini yoğunlaştırması güçleşir. Her zaman yorgundur, baş ağrısı vardır. Seks problemleri doğar. Daha önceden belirttiğimiz gibi psikolojik işkence en güçlü zararı yaratıyor."

İşkence kaynaklı rahatsızlıklar konusunda, Ankara Tabipler Odası'nın saptamalarını, odanın yayını olan Bülten'in 1987 Ekim sayısında bulmak mümkün. Bu sayıda yayımlanan "Tutukevinin yarattığı ruhsal sorunlar" başlıklı yazıda, Oda'nın görüşü şöyle açıklanıyor:

"...Aşırı acıya ve baskıya maruz bırakmak, insanlarda fiziksel ve sinirsel çeşitli bozukluklara yol açıyor. Sonuçta güçsüzlük, aşırı çaresizlik ve aşağılanma gibi durumlar ortaya çıkıyor. Kişiliğe yönelik saldırılar bireyi fiziksel ve psikolojik olarak kendini tanıyamaz hale getirmeyi amaçlıyor. Dolayısıyla bu saldırılara maruz kalanlarda çeşitli psikosomatik (baş ağrısı, mide rahatsızlıkları, adale ağrıları, sürekli halsizlik, güçsüzlük vb.) ve psikolojik belirtiler (hafıza kaybı, dikkatin bir noktada yoğunlaştırılamaması, uykusuzluk, kâbus görme, saldırganlık, içine kapanma, vb.) görülüyor."

Aynı yazıda dikkat çekici kimi noktalara da şöyle işaret ediliyor:

"Son yıllarda, tutuklanan yurttaşlar arasında fiziksel sorunların yanı sıra, ondan çok daha önemli olarak ruhsal sorunların giderek arttığı gözleniyor. Bu sadece ülkemizde değil, insan hakları ihlallerinin yaygın olarak görüldüğü öne sürülen diğer ülkelerde de geçerli bir olgu. Ve bu olgu neredeyse böylesi ülkelerde birbirine çok benzer şekilde yaşanmakta. Bunun nedenleri arasında, özellikle siyasi mahkûmların kimlik ve kişiliklerini yok etmenin, tutuklamanın temel amacı olması önemli yer tutuyor. Amaç bu olunca amacın gerçekleştirilebilmesi için, tutukluların kişiliklerinin davranışsal ve yapısal kalıplarına doğrudan saldırı, tutuklayanlar açısından zorunlu oluyor. Bu, yönetenlerin, muhaliflerini ezerek, onlara çaresizlik aşılayarak terörize etmesiyle sonuçlanıyor genellikle."

İşkence uygulamalarının türlerine göre insanlar üzerinde yarattıkları kalıcı rahatsızlıklar konusunda Psikiyatrist Doç. Dr. Ataman Tangör, sorularımıza şu yanıtları veriyor:

— Tıp bilimi işkenceyi nasıl tanımlıyor?

— Dünya Tıp Birliği'nin 1975 Tokyo Deklerasyonunda, işkence şöyle tanımlanır: İşkence, bir ya da birkaç kişi tarafından, yalnız başına ya da bir otoritenin buyruğuyla bir başka insana ikrarı sağlamada ya da başka bir nedenle yapılan fiziksel ya da ruhsal kökenli bir eziyetin sistematik, kötü niyetli ve kasıtlı olarak uygulanmasıdır... Görüldüğü gibi, işkence temelde iki alana uygulanmaktadır: Fiziksel, yani bedensel ve ruhsal. Dünyanın işkence uygulayan ülkelerinin hemen tümünde yöntemler son derece benzer niteliktedir. Bu da işkencenin merkezi bir okuldan öğretildiği izlenimini güçlendirmektedir. Başka bir deyişle 'işkencenin bilimi' olduğu gibi 'işkencecinin de bilimi' vardır. Bu 'bilimin' amacı kişide iz bırakmadan baskı ve ikrarı sağlamaktır.

— Fiziksel hangi işkence türü, insanda ne gibi kalıcı rahatsızlıklar doğuruyor?

— Bugün dünyada uygulanan fiziksel işkence türleri şunlardır:

• Kafaya Vurma: Cop, sopa benzeri sert bir cisimle başa vurma, kısa bir süre içinde saçlı deride şişme ve ağrı oluşturur. Kalıcı inatçı baş ağrıları oluşabilir. Ayrıca bu darbeler beyin erimeleri ve bunama benzeri tablolara da yol açabilmektedir. Ancak, araştırmalar sonucu, işkence kurbanlarında görülen bunama (organsal beyin sendromu) ile kafaya vurulan darbeler arasında bir bağlantı kurulamamıştır.

• Kol ve Bacaklara Sert Cisimle Vurma: Önce hematoma denen cilt altı ve kaslar arasında kan toplanmaları ve daha sonra yıllarca devam edebilen kas ağrıları oluşur. Ayrıca omur kemiklerinde ve uzun kemiklerdeki kırıklar eklem ağrılarına da neden olabilir.

• Göğüs Kafesine Kum Torbası Üzerinden Vurma: Bu yöntem Türk 'İşkence Bilimi'nin bir icadı olup, akciğer ve zarlarında ölümcül kanama ve yırtılmalara yol açtığından terkedilmiştir.

• Falaka: Belki de geleneksel cezalandırma yöntemimiz olduğundan Türkiye ve Yunanistan'ın en çok kullandığı yöntemdir. Sonrasında tabanlarda, deri altında sıvı ve kan toplanması, şişme görülür. Ancak, aylar sürebilen ağrılar, yürüme zorlukları, taban kaslarının kirisinin iltihaplanması sonucu inatçı ağrılar, parmakların doku ölümü nedeniyle düşmesi, ayakta kalıcı şekil bozuklukları görülebilir. Son zamanlarda İzmir İnsan Hakları Derneği bünyesinde çalışan Tıp grubu, mahkemelere delil olabilecek bir yöntem aradılar. Ve falakadan 3 ay kadar sonra bile, görünürde iz kalmasa da deri altı dokusunda mikroskopik bozuklukların varlığını saptadılar.

• Elektrik: Genelde kalıcı kas ağrıları ve dişe uygulandığında diş dökülmeleri oluşturur. Picana adı verilen, cilde ince iğne ile yapılan elektrik uygulamasında ise ciltte küçük yanıklar, dövme gibi kalabilir.

• Submarino: Başın, dışkı ve kusmuk karışımı suya daldırılarak nefessiz kalana dek tutulması. Ülkemizde uygulanmayan ya da az uygulanan bu yöntem sonucu ağır ve ender olarak akciğer iltihapları oluşabilir.

• **Askı ve Çarmıh:** Kollar önde ya da arkada olacak biçimde yüksek bir yere ayakları yerden keserek asma. Günler sürebilen bu işkence yönteminden sonra eklem ve kaslarda yozlaşmalar, ağrılar, kol sinirlerinin zedelenmesi sonucu kalıcı felçler görülebilir.

• **Telefono:** Henüz ülkemizde uygulanmayan bu yöntemde, her iki kulağa aynı anda son derece güçlü tokat vurma sonucu kalıcı ağır işitme ve sağırılıklar görülebilir.

Bedensel işkencelerin en sık görülen bu tipleri içine son yıllarda bizde de uygulanmaya başlayan ilaçlar da girmiştir. Bilinci ve uyanıklık durumunu bulandırmaya yönelik bazı ilaçlar dışında ölümü amaçlayan ilaçlar da kullanılmıştır. Örneğin, Irak'ta politik karşıtlara tutukluluk hali sona erdiğinde Talyum denilen fare zehiri içirilmiş ve kurbanların bir kısmı böylece özgür kaldıktan sonra ölmüşlerdir.

Doç. Dr. Ataman Tangör, söyleşinin bu bölümünde, psikolojik işkence yöntemleri ve işkence sonrası ruhsal sorunlar ile ilgili bilgiler veriyor. Tangör'ün yanıtları şöyle:

"En sık görülen ruhsal işkence yöntemleri, yalıtılma, uykusuz bırakma, yalancı idam, yakınların karşısında işkence yapma, tehdit ve aşağıılama, karanlıkta bırakma, yaşanması güç küçük mekânlarda bırakma, dışkı ve benzeri pislikler yedirme ve cinsel işkence yöntemleridir. Özellikle Türkiye başta olmak üzere cinsel işkence yöntemleri giderek daha sık uygulanmaya başlanmıştır. Yine ülkemiz işkence sonrası cinsel sorunlar açısından başta yer almaktadır. Irza geçme, yakınlarının ırzına geçilirken izlettirme, makata ve cinsel organlara yabancı cisimler sokma, işkenceciyi mastürbasyon yapmaya zorlama bu tür yöntemlerin en önemlileridir.

"İşkence sonrası ruhsal sorunlar gerek tedavi açısından ve gerekse toplumsal açıdan son derece ciddi boyutlardadır. Yapılan çalışmaların çoğu, kurbanların % 75'inde ruhsal sorunların oluştuğunu göstermektedir. % 48'inde huzursuzluk, endişe ve çökkünlük türü bozulmalar, % 47'sinde uyku bozuklukları, kabuslar, % 45'inde ise kalıcı ve ciddi bir sorun oluşturan bellek ve düşünce yoğunlaşması sorunları ile karar verme güçlükleri görülmektedir. % 12-57 oranında değişen iktidarsızlık, soğukluk türünde cinsel işlev bozuklukları görülmekte ve bu bulgu en çok Türkiyeli işkence kurbanlarının sorunu olmaktadır.

"Daha önce de değinildiği gibi bellek bozulmaları, unutmama ve akılda tutamamalar, düşüncenin yoğunlaşmaması ve kendi başına karar verebilme yetisinin azalması türünde bozulmalar, tedavisi çok güç ve bazan olanaksız sorunlar yaratmaktadır. Bu durum karşısında 'kalıcı bir beyin hasarı'ndan söz edilmekte ve organsal beyin sendromu denilen beyin dokusunda erimenin yolaçtığı durumlar sorumlu tutulmaktadır. İşkenceden sonra böyle kalıcı bir beyin hasarının oluşum nedeni konusunda bir görüş birliği yoktur. Özellikle işkence sırasında fiziksel yani bedensel ağrının doğurduğu 'zorlanma'nın dolaylı bir yolla hücrelerde erimeye yolaçtığı görüşü ağırlık kazanmaktadır. Özetle, % 45 oranında görülen bu kalıcı sorun olayın ne denli insanlık dışı olabileceğini anlatmaya yeter.

"Genelde ruhsal sorunlar bedensel sorunlara oranla daha önemli sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle toplumsal açıdan çok geniş boyutlu bir düzeltimi gerektirmektedir. Kurbanın ailesi, yakınları, arkadaşları, işi ve iş çevresi

gibi toplumsal çevre ile olan ilişkileri bozulacağından, bu durum kişinin yaşıtlanmasına ve dolayısıyla tedavinin güçleşmesine neden olmaktadır.

"Ayrıca, psikosomatik denen ruhsal kökenli bedensel hastalıklar da işkence sonrasının önemli sorunları arasına girmektedir. Özellikle mide-barsak/kalp-damar sistemlerini etkileyen bu bozulmalarda, işkence dehşetinin, kapı zili, üniforma gibi uyarılarla yeniden anımsanması sorumlu tutulmaktadır. Bilinçdışı işleyen bu durumda, normal bellekten ve anımsamadan farklı olarak kişi her anımsamada olayı yeniden aynı heyecanla yaşar."

Tıp bunları söylüyor.

Tıp bilimi adına Doç. Dr. Ataman Tangör'ün dilegetirdiği bu sözler, işkence ve işkenceciler için açılan bir davanın duruşma tutanaklarına geçen kanıtlarını andırıyor. Açık, net, saptayıcı...

Aynı sözler, herhangi bir ülkede sahnelenebilecek insanlık dramının tekstleridir. Türkiye'de sahnelenmiştir. Usta yönetmenler elinde oynanan bu dramın en acı tarafı, izleyici-oyuncu ayrımı yapılmadan sahneye konmuş olmasıdır. Yüzbinlerce kişi, kurban olabileceklerini tahmin edemeden kurban olarak yerlerini almışlardır ve Hazreti İbrahim, bıçağını onlardan sakınmamıştır...

Kimi noktalar dikkat çekiyor.

Kimi noktalara özellikle yönelindiğinden bu noktalar dikkat çekici duruma geliyorlar.

Bilim adamları, demokratik kitle örgütleri, insan hakları savunucuları bu noktalara dikkat çekiyorlar. Söylenen şudur:

Darbeciler, kişiliği bozuşturmaya yönelmişlerdir. Sağlıklı gelişme yolundaki demokratik unsurların en sağlıklı noktalarına, moral değerlerine, namus kavramlarına, üretimlerine ve yaratma güçlerine darbe vurmuşlardır. Yok edilmeye çalışılan, kişilikli bir toplumsal yapıdır. Nike'nin, Converse'nin, hayali ihracatın, fuhuşun, gerici özlemlerin burjuva ahlâkını daha berbat bir burjuva ahlâk sistemiyle aşmaya çalışanların darbeden sonraki yükselişlerinin önlenemeyişinin nedenlerinin, toplumsal kişiliğe, toplumsal moral değerlere yöneltilen saldırılarda aranmasının gerekliliğine inanıyorum. İşkenceyle iğdiş edilen; yaratıcı, üretici toplumdur. Cinselliğe dayalı işkence yöntemlerinin temelinde bu düşüncenin aranmasının zorunluluk olduğunu düşünüyorum.

İnsan Hakları Derneği, Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği, İstanbul Tabipler Odası, Türk Tabipler Birliği gibi kuruluşlar, işkence kaynaklı kalıcı rahatsızlıkların özel tedavi yöntemleriyle ve geliştirilmiş özel tedavi merkezlerinde tedavi edilmesinin gerektiğini savunuyorlar.

İstanbul Tabip Odası Genel Sekreteri Dr. Şükrü Güner, kendilerine işkence gördüklerini ve tedavi olmak istediklerini bildiren kişilerin başvurduğunu belirterek şunları anlatıyor:

"Bu başvuruların bir kısmı fiziki bir sakatlık, önemli bir kısmı da psikolojik rahatsızlıklardır. Ne yazık ki ülkemizde işkence görenlerin tedavisi konusunda geliştirilmiş bir merkez bulunmamaktadır. İşkence kurbanlarının tedavi yöntemleri belirli bir deneyim ve kadro çalışmasını gerektirmektedir. Bu konuda Danimarka Kopenhag'da bulunan 'İşkence Kurbanları Rehabilitasyon ve Araştırma Merkezi'ni(RCT) burada işletmek isteriz. Ülkemizde böyle bir merkez bulunmadığı için bu gibi başvurular konuya kişisel eğilimli hekimlerin, özellikle psikiyatri uzmanlarının kişisel uğraşları ile tedavi yöntemine gidilmektedir."

İşkence kurbanlarının özel tedavi merkezlerinde sağlıklarına kavuşturulmaya çalışılmasının gerekliliği, İHD Genel Sekreteri Akın Birdal tarafından da vurgulanıyor. Birdal, bu gerekliliğin nasıl ortaya çıktığını şöyle anlatıyor:

"Derneğin kuruluşundan bugüne değin başvuruların çoğunu işkence ve cezaevleri sorunu oluşturdu. Geçen yıl (1987) hazırlanan işkence raporu ile 140 kişinin işkencede öldürüldüğünü kamuoyuna açıklamış ve aynı zamanda bir çağrı yapmıştık. İşkencede öldürülen başka adlar varsa bize bildirilsin diye. Kısa sürede 21 ad daha belirlendi, ancak çağrıya karşılık işkenceden fizyolojik ve psikolojik rahatsızlığa uğratılmış onlarca insan da başvurdu. Bu insanlar ölmemiş ama ölüme terk edilmiş. Yoğun başvurular, bizi bu konuda ne yapılabilir sorusuna yanıt aramaya yöneltti. İnceledik, araştırdık, ne yapabiliriz diye. Öncelikle bu insanlık suçunu teşhir etmeye çalıştık, sonra Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi ve Ankara Tabipler Odası yöneticisi arkadaşların yardımlarını istedik. Bize gelen, bu durumda olan arkadaşları onlara gönderdik. Olanakları ölçüsünde, yardımcı olmaya çalıştılar. Sonra, Danimarka'da, İsveç'te, Fransa ve İngiltere'de işkence tedavi merkezlerinin olduğunu öğrendik. Danimarka'daki merkezle doğrudan ilişkiye geçtik. Tedavi merkezi gezildi. Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi ile birlikte

buradan üç doktorun Türkiye'ye gelerek Ankara, İstanbul ve İzmir'de konferans vermeleri sağlandı. Danimarka ve İsveç'teki merkezler iltica eden kişileri tedavi edebiliyorlardı. Geriye sadece Fransa kalıyordu. Sonuçta, bu işin çözümünün Türkiye'de bir işkence tedavi merkezinin kurulmasıyla olabileceği sonucuna vardık."

Bu sonuca varılıyor ve girişimler yoğunlaştırılıyor. Ne güzel. Ancak, tam bu noktada bir tartışmadır başlıyor. Bir bölüm insan hakları savunucuları, işkence kurbanlarını tedavi merkezi kurmanın aynı zamanda işkencenin meşrulaştırılması anlamına geleceğini ileri sürerek bu girişime karşı duruyorlar. Bu tavrın işkencecilere rahatlık sağlayacağını vurguluyorlar.

İkinci grup, şiddetle buna karşı çıkıyor. Birinci gruba, tedavi merkezinin gerekliliğini ve işlevlerini şu çerçevede anlatmaya çalışıyorlar:

"...İşkenceden zarar görenlerin tedavileri yanında işkencenin belgelenmesi sözkonusu olacağından, merkezin caydırıcı etkisine inanıyoruz. Merkez, tedavi yanında işkenceyi belgeleme ve önleme merkezi haline gelebilir. O zaman mücadelenin bir parçası olur."

Düşünce olarak netleşmeye başlayan işkence kurbanları tedavi ve rehabilitasyon merkezinin gerçekleştirilmesi pek kolay değil. Nitekim, ilk engeli mevzuat oluşturuyor. Dernekler Yasası'na göre İnsan Hakları Derneği'nin böyle bir merkezi kurmasına olanak bulunmadığı anlaşıyor. Arada bir başka kurumun olması gerekiyor merkezin kurulabilmesi için. Hukukçuların önerisi, İnsan Hakları Derneği, Ankara Tabipler Odası ve Türk Tabipler Birliği'nin kuruluşu için çaba harcayacağı bir *İnsan Hakları Vakfı*'nın kurulması, tedavi merkezini de bu vakfın kurmasıdır.

Bu kez de 903 sayılı yasa gündeme geliyor. Yasa, İnsan Hakları Vakfı'nın kurulmasına engel oluşturabilecek herhangi bir hüküm içermiyor. Ancak, bürokrasinin işkence kurbanlarının tedavisine *Siyasi* bir olay gözüyle bakması, durum hakkında belirsizliğe neden oluyor. Yapılması gereken iş ortadayken belirsizlikler nedeniyle bunu ertelemek veya yürürlükten kaldırmak kimsenin aklına gelmiyor. Bir komisyon kuruluyor ve 1989 yılı Şubat-Mart ayları vakfın kuruluşu için ön tarih olarak seçiliyor.

Yurt dışındaki insan hakları savunucusu kuruluşlar Türkiye'de kurulmaya çalışılan vakıf için ellerinden gelen desteği verecekleri konusunda taahhütlerde bulunuyorlar. Örneğin, Uluslararası İşkence Rehabilitasyon ve Araştırma Merkezi/RCT, vakfın kuruluşu için Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi'ne 25 milyon lira vereceğini bildiriyor. Proje çalışmalarının başlama aşamasında ayrıca Danimarka

Rehabilitasyon Merkezi'nin, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun, Avrupa Parlamentosu'nun, Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye'deki merkez için maddi katkı ve eğitim yardımı vadeleri arka arkaya Türkiye'ye iletiliyor.

Özel tedavi merkezinde, özel yöntemlerle tedavinin gerekliliği çeşitli kesimler tarafından değişik açılardan ve değişik önerilerle vurgulanıyor. TAYAD Genel Sekreteri Sevgi Erdoğan şunları söylüyor:

"Danimarka'daki tedavi merkezi genellikle psikolojik tedaviye ağırlık veriyor. Çünkü sorun beyindeki işkence ve işkencecinin yarattığı etkileri silbilmektir. Ancak, bize göre bu noktada uzman kadroların yanısıra ilgili kişinin devrimci-demokrat arkadaşlarıyla birlikte yürütmesi gereken bir tedavi düşünülmelidir. Biz, tedavinin uzmanlık gerektiren doktor müdahalesinin dışında arkadaşlarının bu noktada daha yardımcı olacağına inanıyoruz. Çünkü ortak yaşadıkları, düşündükleri, gördükleri o kadar çok şey var ki, bunların içinde kendilerini bulup, kendisini çıkartması daha olumlu olacaktır. Tedavi merkezleri açtırmanın yanısıra işkencecilerin cezalandırılması noktasında da uğraşmak gerekiyor. Çünkü, işkence gören kişi, işkencecilerin cezalandırılmadığı bir ortamda kendine güven açısından yetersiz kalacaktır."

Ve çelişki çıkıyor. Tedaviye siyasal-toplumsal bakış ve olayın siyasal-toplumsal açısını gözardı etmeyen Tıp adamının bakışı çelişiyor. Doç. Dr. Ataman Tangör, TAYAD Genel Sekreteri'nin bu görüşüne karşı çıkarak, *"Tedavi edilecek kişi, kendisine işkenceyi anımsatacak her şeyden uzak tutulmalı, dışçı koltuğu benzeri bir şeyi bile çevresinde görmemeli"* diyor.

İnsan Hakları Derneği Onur Kurulu Üyesi Ortopedist Prof. Dr. Veli Lök, tedavi konusunda önerilerini şöyle anlatıyor:

"İşkence görenlerin tedavisinde uzmanlık elde etmiş olan kuruluşların mensuplarının belirttiğine göre, bu kişiler (işkence kurbanları), mutlaka normal hastahaneler dışında tedavi edilmelidir. Bize başvuran hastaların tedavisinden elde ettiğimiz kısıtlı deneyime dayanarak bizim kanaatımız da aynı yöndedir. Hastalar yalnız bedensel olarak değil, ruhsal olarak da tedavi edilmelidir. Tedavi aletlerinin işkence aletine benzememesi özel önem taşımaktadır. Bazı tedavi aletlerini işkence aletine benzeten hastalar eskiyi anımsadıklarından dolayı çok ızdırap duymakta, daha kötüsü bu hastaları tedavi etmek mümkün olmamaktadır. Ülkemizde işkence görenlerin tedavisi Danimarka'da yapılamamaktadır. Zira tedavi olabilmek için önkoşul kişinin sığınma hakkını alabilmiş olmasıdır. O zaman, doğru dürüst tedavisi yapılamayan bu insanlarımız sağlıklı olarak, özellikle ruhsal sağlığı bozuk olarak aramızda dolaşmaya devam edeceklerdir. Buradan, sorunun yanıtı kendiliğinden ortaya çıkıyor. İşkence görenlerin tedavisi için özel bir sağlık kuruluşu ülkemizde de kurulmalıdır. Bu kuruluşta gönüllü ve ücretsiz olarak çalışacak birçok hekimimiz vardır. Diğer kuruluş ve işleyiş masrafları da bir vakıf

kurularak çözülebilir. Böyle bir kuruluşun İnsan Hakları Derneği öncülüğünde gerçekleştirilebileceğine inanıyorum."

Türkiye'de kurulması istenen tedavi merkezinde gönüllü, ücretsiz çalışacak doktorların varlığı sevindirici. Peki, yurttaşların sağlığından sorumlu bakanlığın konuya bakışı nasıl?

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarı koltuğunda oturan Tandoğan Tokgöz, soruları kısa yanıtlarla geçiştiriyor. Tokgöz'ün kişiliğinde bakanlığın görüşlerini şu soru ve yanıtlar ortaya koyabiliyor:

— İşkence gördüğüne ilişkin bir raporla gelen kişilerin tedavisi nasıl yapılıyor? Onlar için özel bir tedavi merkezi kurulması düşünüyor mu?

— Hayır. Böyle bir şey olmaz. O mümkün değil. Bizim her hastanemiz, her türlü tedaviyi yapmaya müsait.

— İşkence görenler için hastanelerde özel bir tedavi sözkonusu oluyor mu?

— Hayır. Hayır. Değil. Gayet tabi tedavileri normal bir hasta gibi yapılıyor.

Bilim adamları, doktorlar, sadece Türkiye'de değil hemen tüm Avrupa'da, Dünya Tıp Konseyinde ileri sürdükleri görüşlerinde, sundukları tebliğlerinde, geliştirdikleri tebliğlerde işkence kurbanlarının mutlaka özel mekanlarda tedavisini öneriyorlar. Ses, renk, çizgi, ışık benzeşimlerinin işkenceyi anımsatmasından özenle kaçınılmasını istiyorlar. Bu görüşlerini savunabilmek için yıllarca süren çalışmalar, deneyimler birbirini kovalıyor. Bunu neden yapıyorlar? İnsana önem verdikleri için.

Bir bakanlık bürokrati, sanki bu çalışmalar hiç yapılmamış, bakanlığının ve dolayısıyla kendisinin bu çalışmaları içeren yayınlara sanki ulaşma olanağı yokmuş gibi iki sözcükle konuyu kestirip atıyor. "Hayır" diyor, "Böyle bir şey olamaz" diyor ve bitiriyor.

Bakanlığın en üst bürokrati siyaset yapıyor. Sağlıkla ilgili bir konuyu, siyasal bakış açısıyla kapatıyor. Siyasi yönetimin işkence olaylarına karşı geliştirdiği genel tavrı takınıyor. İşkence kurbanları için tedavi merkezi kurulduğunda işkenceye ilişkin resmi görüşün alt-üst olacağından korkuyor.

Bakanlığın en üst bürokrati, siyasal iktidarın tavrını olduğu gibi yansıtıyor.

İşkenceye, insanlıkdışı ve küçültücü uygulamalara karşı devletleri bağlayıcı anlaşmalar, sözleşmeler yapılıyor. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi 40. yaşına ulaşıyor. Bildiri, tüm hükümetleri bağlayıcı ilkeleri içinde taşıyor. Bununla yetinilmiyor. İnsanları zorba yönetimlerden korumak amacıyla yeni sözleşmeler imzaya giriyor ve yönetimlere sorumluluklar yüklüyor. Uluslararası sözleşmeler, işkencenin yasaklanmasını amaçlayan ilkelerle doluyken, tam adıyla *"İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"*, bir başka ve çok önemli noktaya değiniyor.

Türkiye tarafından da imzalanan, 10 Ağustos 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 14. maddesinin 1. fıkrasını yazıyorum:

"Her taraf devlet, kendi hukuk sistemi dahilinde işkence eylemi mağdurunun zararının karşılanmasını ve mümkün olan rehabilitasyon imkanları dahil, uygulanabilir, adil ve yeterli bir tazminat hakkına sahip olmasını temin edecektir. "

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesince kurulan ve işkenceye karşı sözleşmelere ilişkin uygulamaları izlemeyi amaçlayan komisyon, bu maddedeki *"mümkün olan rehabilitasyon imkanları dahil"* sözlerini, İşkence Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi olarak yorumluyor.

Şu sonuç çıkıyor: Bu sözleşmeyle imza atan Türkiye Cum. uriyeti yönetimi, *işkencenin varlığını kabul etsin-etmesin*, bir işkence tedavi merkezi kurmak zorundadır.

Devletin tedavi sorumluluğu vardır. Devletin bu sorumluluğu, çeşitli evrensel kuramlar ve sözleşmelerin dışında, 10 Ağustos 1988 tarihinde kabul edilen bu sözleşmeyle kesinleşmiştir.

Oysa, devletin bu sorumluluğunu gönüllü olarak üstlerine almak isteyen, işkence kurbanları tedavi merkezini kurmayı amaçlayan kişiler, yönetimden çekinmek, korkmak durumuyla karşı karşıya kalıyorlar.

Çekinme ve korku duygularını kişiler kendiliklerinden edinmiyorlar. Yönetimin tavırları sözleşmelerle, Türk yasalarıyla çelişiyor. Hukukçular, işkence nedeniyle kalıcı rahatsızlıklarla karşı karşıya kalan kişilere karşı Türk yasalarının Devleti sorumlu tuttuğunu belir-

tiyorlar. Türk yasalarının Türk yönetimine yüklediği sorumluluğu şöyle açıklayabiliyoruz:

Yasalara göre, polis tarafından işkence yapılan ve bunun sonunda sakat kalan kişiler polis aleyhine ceza davası açabileceği gibi idare, yani İçişleri Bakanlığı aleyhine de tazminat davası açabiliyor. Maddi tazminat davası, işkencenin insan üzerinde yaptığı tahribatın, o kişinin çalışma gücünün yüzde kaçını alıp götürdüğü saptanması üzerine kurulu. Kişi, elindeki raporlarla veya bir başka yolla örneğin kolunun işkence nedeniyle sakat kaldığı kanıtlanırsa, Devlet kişiye o sakatlığın işgücünü etkilediği oranda para ödemek zorunda. Bu, bir tür *malulen emeklilik maaşı* biçiminde ödeniyor.

Ceza avukatı Rasim Öz, işkence sonucu akli dengesini yitiren kişinin adına vasisinin dava açabileceğini ve işgücünü yüzde yüz oranında etkileyen bu durum karşısında alınacak paranın yüksek olacağını belirtiyor. Öz, konuyu şöyle açıklıyor:

"Görevli memurun fiilinden Devlet sorumludur. Dava idare aleyhine açılır ve kazanıldığı takdirde parayı Devlet öder. Ancak devlet bu parayı daha sonra işkenceciden tahsil eder. Davanın olay tarihinden itibaren bir yıl içinde açılması gerekir. Eğer işkenceyle ilgili bir ceza davası açılmışsa, tazminat davası ceza davasının sonuçlanmasından itibaren bir yıl içinde açılmalıdır. Yasalar açıkça böyle buyurduğu halde, işkence gören kişiler Devlettten tazminat alınamayacağını düşünüp çekinerek dava açma yoluna gitmiyorlar. Ayrıca, işkence gören kişiler, işkence gördüklerini kanıtladıkları zaman, bu olaydan dolayı kişiliklerinin zedelendiğini ileri sürerek manevi tazminat davası da açabilirler."

Bu tür davaların açılmasında gösterilen kuşku, davacı konumundaki işkence kurbanlarının gördükleri veya göreceklerine inandıkları baskılardan kaynaklanıyor. Bir işkence davasında tamk olmanın bile siyasi polisle karşı karşıya kalmakla mümkün olabileceğini, bunun gözcalınması gerektiğini bilen kişiler, polisten şikayetçi olma konusunda aynı kuşkuyu taşımayacaklar mı?

Polis Devletinde, yurttaşların haklarını arayabilecekleri yasal yolların kapanmış olması gerekiyor. Türkiye'de bu yollar yasa açısından genellikle fazla kapatılmıyor. Ancak yasaların uygulanırlığı ortadan kaldırılıyor. İşkenceye, işkenceciye karşı dava açma hakkınız bulunuyor. Hakkınız var ama, kullanmaya kalktığınızda başınıza gelmeyen de kalmıyor. Polis Devleti ile Demokratik Hukuk Devleti arasındaki farkın çok iyi bilinmesi, bunun her yerde ve her zaman vurgulanması gerektiğine inanıyorum. İnandığım bir şey daha var... Yasa kapıları açıksa, her türlü zorluğuna karşın bu kapılar zorlanmalı, bu kapılardan içeri girilmeli ve haklar aranmalıdır. Alınan her hak, kapıların arkasında gizlenen bir gerçeği ortaya çıkaracaktır.

İşkence kaynaklı sakatlığın bir ucu polis merkezlerindeyse ülke-
mizde, kuşkusuz diğer ucu cezaevlerinde. Değneğin bir ucunu polis-
ler, gardiyanlar, askerler tutuyorsa, öteki ucunda umarsız aydınlar,
duyarsız kalabalıklar, yeminsiz doktorlar bulunuyor. Konular irdelenir-
ken açılan her kapının ardında bir başka kapı, her kilidin ötesinde
bir başka kilit bulunuyor. İki kapı arasında her zaman birileri, birta-
kım olgular var.

Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği Başkanı Mus-
tafa Eryüksel'in 19 Aralık 1987 günü Ankara'da yapılan bir paneldeki
konuşmasının kimi bölümlerini, konunun öteki yüzünü göstermesi
için buraya aktarıyorum:

*"12 Ocak 1982'de cezaevlerindeki baskı, dayak ve işkenceyi protesto
etmek için sayımı oturarak veren tutukluların istisnasız hepsi, kadın, erkek,
hasta, sakat demeden dövülmüş, coplanmış, vücutları dayak ve işkence sonu-
cu yara bere ve travmalarla dopdulu iken 'vizite kâğıtlarındaki kayıtların in-
celenmesi sonucu darp izine rastlanmadığı' şeklinde raporlar verilmiştir.*

*"13 Mayıs-20 Mayıs 1982 yılında işkencenin en üst boyutlara sıçradığı
Metris'te koşullardaki baskıyı, işkenceyi, yasakları göğüsleyen tutsaklardan
hırsını alamayan yönetim, bu tutsakları tecrite aldı, buradaki tutsaklar üye-
rinde doktorlar bayılanı ayıltmak görevini aldı. Bayılt-Ayılt-Bayılt yont-
emiyle kaç falakasından geçirilen tutsaklara hiçbir tedavi yapılmadı.*

*"16 Ocak 1984'te tek tip elbise ile başlayan operasyonlarla cezaevleri
toplama kamplarına döndürüldü. 16 Ocak-25 Şubat arasında tek tip elbise
kabul etmeyen 700'ü aşkın tutuklunun eşyaları, ilaçları, radyo, TV, kâğıt,
kalem ve kitapla her türlü şahsi eşyası zorla toplanmış, ellerinden alınmış,
aile ve avukat ziyareti yasağı konulmuş, dergi, çay, sivil giysi, sıcak su,
ısınmak, şeker ve şekerden oluşan her türlü madde, doktor, hatta uyumak
bile yasaklanmıştır.*

*"Bu dönemde doktorlar, tek tip elbise giymeyen tutuklulara tedavi yap-
mamış, önce elbise giymesini şart koşmuştur. Hastalara en iyi tedavi yeri-
nin 'bağımsızların' yanı olduğunu söyleyerek Hipokrat yeminini unutmış,
nişancı kimlik ve insanlık onuru mücadelesinde direnen tutsaklara karşı ceza-
ev idaresinin tavrı ile bütünleşmişlerdir.*

*"... Askeri hastanelerdeki tedavi ve muayene yaklaşımı da cezaevlerinde-
kinden pek farklı değildir. Buralardaki doktorların da bazıları tedaviye gelen
hastaya 'sanki vatan kurtardın da mı geldin?' diyebiliyor, adı sorulduğunda*

da 'adımı ne yapacaksın, bir doktor dersin' diyerek ulvi doktorluk mesleğini kendi kirli emellerine alet edebilme cesaretini gösterebiliyor. Hastanede uy- larca kalırsa, ki kalınan yerler genellikle hastanenin en alt ve en sağlıklı ay- kırı yerleri tutuklu koğuşları olarak seçiliyor, buralarda havalandırınaya çı- kartılmıyorlar, beslenme ve gıda bilinçli olarak yetersiz veriliyor. Dışarıdan da alınmıyor.

"...Metris ve Sağmalcılar cezaevlerinde kalan tutuklular sağlık anketi yaptılar. Anket, Haziran 1985'te 134 tutukluyu kapsıyor. Cezaevi yaşamı o dönemde 48 ay ortalamasına göre düşünülüyor. Sekiz yıllık tutuklu olduğu gibi iki aylık olan da vardır. 386 hastalık çıktı. 59'u dışarıda varken cezae- vinde artıyor. 327 hastalık ise tutukluluk döneminde ortaya çıkıyor.

"Tüberkülozlu oranı binde 40'tır. Romatizmalıların sayısı 31, bronşit, grip, sinüzit, soğuk algınlığı v.b. hastalıklardan 90 arkadaş tedavi görmekte- dir. 11 kişi astımlı, allerjik rahatsızlığı olan 8, ülser, gastrit, hazımsızlık ve bağırsak bozukluğu 53, omurga bozukluğu 26, böbrek, idrar yolları rahatsız- lığı olan 32, ileri derecede basur 18'dir. Yirmiyi aşkın kişide mantar, 12'sinde kansızlık, 9'unda karaciğer bozukluğu vardır. 19 kişinin emniyette gördüğü işkenceden rahatsızlığı vardır..."

İnsanlar neden ömür boyu mide rahatsızlığı çeksin. Cezaevi baskı- sı böyle izler bırakıyorsa, cezaevlerinin birer infaz kurumu olmaktan çok, çağdışı toplama kampları olduğunu ileri sürmek kolaylaşıyor. Davaların gerekçeli hükümlerinde, örneğin 10 yıl hapis cezası mı ve- riliyor yoksa 10 yıl dayaklı hapis cezası mı? On yıl soğukta hapsedil- me cezası veren bir mahkemeyi, buna olanak tanıyan bir ceza yasası maddesini bilmiyorum. Varsa, reddediyorum. İnsanları sağlığına ka- vuşturmak için yemin etmiş kimi doktorların bu uygulamalara ortak olmasını kabul etmek istemiyorum ama durumun böyle olduğu görü- lüyor. Bu ortaklığı istemiyorum, bu ortaklığa karşı durulmasını isti- yorum.

Dr. Inge Lunda, Gudrun Boysen ve Jorgen Otmann tarafından kaleme alınan ve Hollanda'daki bir konferansta sunulan metinde, RCT'nin tedaviye bakışı ve uygulaması anlatılıyor. İşkence kurbanlarının nasıl tedavi edilebileceğini merak edenler için kabaca bilgiler olabilir. İşkence kurbanlarını normal hastahanelerde tedavi edebileceklerini söyleyen yönetim bürokratlarına ise bir yanıt olmasını istiyorum. Tebliğde uygulanan ve önerilen yöntem şöyle anlatılmış:

"1979-1980 yıllarından sonra Kopenhag'daki üniversite hastanesinde (Rigshospitat) işkence kurbanlarının tedavisine başlanmıştır. 1980'den 1982'ye kadar olan persodda, işkence kurbanlarının tedavisi için bir model geliştirilmiştir. Günümüzde RCT'nin tedavisinin temelini oluşturan tedavinin ana prensipleri şöyle sıralanabilir:

- 1) İşkence kurbanına maruz kaldığı işkenceyi anımsatacak şeyler, mümkün olduğunca çabuk giderilmelidir.
- 2) Fiziksel tedavinin önemli bir parçası olan fizyoterapiyle birlikte tedavi hem fiziksel hem de mental olmalıdır.
- 3) Fiziksel ve psişik tedavi, birbirine paralel olmalıdır.
- 4) Sosyal şartlar da bir faktör olarak alınmalı ve personel sosyal servisi de tedavinin bir bölümünü oluşturmaktadır.

RCT'nin yapı ve kuruluşunu açıklamayı önemli bulmamızdaki neden, tedavide kati öneme sahip olmasındandır. Önce açıklandığı gibi, RCT bağımsız özel bir kuruluştur, giderlerinin yarısı Danimarka hükümetince, diğer bölümü de çeşitli vakıf ve kuruluşlarca karşılanmaktadır. Sonuçta bağımsızlığı -hükümet ' - lusu olmadan desteklenme şeklinde- işkence kurbanlarının bu merkeze geldiklerinde, kendilerini güven altında hissetmelerini sağlar.

RCT, Ringshospitat'e yakın iki villada kurulmuştur. Hastahane nöroloji bölümünde bize ait iki yatağımız mevcuttur. Prensip olarak tedavilerin tümü villalarda ayakta yapılır, sadece özel vakalarda kişiler yatırılır. Villalarda çevre, mümkün olduğu kadar ev ortamına benzetilmiştir, evlerin oturma odaları gibidir, klinik veya enstitü benzeri ortam kolayca işkence ve hırsızlık ortamını hatırlatabilir ve bu yüzden işkence kurbanlarının bize gelmesini önler. Merkezdeki tedavi, çeşitli profesyonel mesleki gruplar arasında oluşturulmuştur. Biz üniforma kullanmıyoruz, beyaz önlükleri sadece hijyenik nedenler gerektirdiği zaman kullanıyoruz. Villalarda mümkün olduğunca çok araştırma ve tedavi yapılmaktadır. Tedavi edilen kişilerin her

zaman bir işi vardır, tedavinin önemli bir bölümünde ortam sessizdir ve hiç bir zaman kuyruklar ve beklemek yoktur. Bununla birlikte bir resepsiyon bölümü, program dışı gelecekler için veya o gün herhangi bir iş olmayıp da sanki tedavi sonrası dinlenme olanağı bulmuşçasına gelebilecekler için hazırlanmıştır. Resepsiyon bölümü konforlu olarak döşenmiştir. Misafirler için her zaman masanın üstünde kahve ve çay bulunur. Gazete ve dergiler mevcuttur ve ayrıca çocukların oynayabileceği bir köşe vardır. Bu dış görünümün tedavinin bir parçasını oluşturur.

BAŞVURU VE İNCELEME:

RCT'ye herkes, aynı zamanda kişinin kendisi de başvurabilir. Tedaviye kabul edilenler, Danimarka'da kalacak bir yer sağlayanlardır. Başvuruda biz RCT'de tedavi olmak isteyen herkese standart bir tarife uyguluyoruz. Hepsinden önce, merkeze başvuran bir işkence kurbanı bir görüşmeden geçer. Tedavi kapasitemiz çok sınırlı ve hedef grubumuz da işkence kurbanları olduğu için sözkonusu kişinin bir işkence kurbanı olduğundan ve genel sağlık sektöründe yeterli tedaviyi göremeyeceğinden emin olmalıyız. Bu görüşme önceden tasarlanmış belli bir yönde sürdürülmelidir. Görüşme süresince tutsaklık, işkence ve bugünkü sağlık ve sosyal koşulları hakkında bilgi alınmalıdır. Genellikle bir görüşme üç saat sürer. Eğer görüşme sonunda sözkonusu kişinin işkence kurbanı olduğuna ve tedaviyi gereksindiğine karar verilirse, RCT'de standart inceleme (muayene) programına alınır.

MUAYENE PROGRAMI:

- 1) Psikoterapistin ayrıntılı muayenesi. Bu muayene, sıklıkla, herbiri 2-3 saat kadar süren üç seansa bölünmüştür. Muayene önceden programlanmış bu temelde sürdürülür ve birkaç psikolojik testi kapsar.
 - 2) Nörolojik muayeneyi içeren tıbbi muayene. Bunun sonucuna göre başka ek tetkikler gerekebilir.
 - 3) Bir sosyal danışmanca yapılan muayene eski ve şimdiki sosyal durumun irdelendiği detaylı bir muayenedir.
 - 4) Fizyoterapist yardımcı olmak amacıyla bir romatologca yapılan muayene.
 - 5) Dental muayene.
 - 6) Hemşire muayenesi EKG, idrar testleri ve çeşitli kan tahlilleri içerir. RCT'de yapılan muayene ve tedavi eş ve çocukları da kapsadığından;
 - 7) Eşin muayenesi ve
 - 8) Çocukların değerlendirilmesi.
- Yukarda sözü edilen tüm bu incelemeler standardize edilmiş, önceden belirlenmiş programlar uyarınca yapılır.

RCT'nin psikoterapi, fizyoterapi, genel şematik tedavi ve sosyal danışmanlığı içeren standart bir tedavi programı vardır. Gereğine göre eşin ve çocukların bu tedaviye katkısı istenir. Aşağıda tek tek, farklı alanlardaki tedavi kısaca anlatılacak, yalnızca psikoterapik tedavi üzerinde daha fazla durulacaktır.

A) Genel Şematik Tedavi:

Bu tedavi çoğunlukla, olguya göre değişebilmekle beraber, bireysel olacaktır. İşkence kurbanlarının büyük bir kısmı gastrit veya duodenal ulkus gibi GIS semptomları gösterirler. Bu olgularda elbette ki yapılan tedavi alışılmış tıbbi tedavi şeklinde, örneğin rametiden simetidenle yapılacak ve tek tük bazı olgular cerrahi girişime gereksenecektir. Columnna vertabralis yaralanmaları, fraktür sekelleri ve travmatik yolla oluşmuş disk kaymaları sıkırtı ve bunların tedavisi genellikle konservatiftir, ama bazı olgular için cerrahiye başvurulur.

B) Hemşirelik:

Bu önemli oranda kişisel danışmanlık, destek ve bilgilendirmeden oluşur. Plânlanan çeşitli şematik incelemeler ve tedaviler hakkında geniş bilgi verilir. Bu bilgilendirme çok geniş ve ayrıntılıdır, adeta eğitim niteliği taşır. Bir başka fonksiyonu da hemşirenin hastaya tüm incelemelere giderken eşlik etmesi ve örneğin genel anestezi gerektiren bir cerrahi müdahale sırasında ve hasta ayılırken yanında bulunması v.b. dir. Hemşirenin bir başka önemli görevi de beslenme öğütleri vermesidir. Ayrıca elbette ki, alışlagelmiş hemşirelik görevleri, ilaç dağıtımı v.b. de sürdürülür.

C) Dental Tedavi:

İşkence sonucu birçok insanın dişleri veya çenesi kırılmaktadır. Tutukevinde hijyen bozukluğu ve parodontosine bağlı olarak dişler çürümüş olabilir. Dental tedavi, oluşan zarara göre yapılır, ancak yapılan işkencenin ne olduğunu bilerek diş hekimi, hastayı yapacağı tıbbi girişim konusunda tam olarak aydınlatacak ve ağrıya yolaçan her türlü tedavide anestezi uygulayacaktır.

D) Sosyal Danışmanlık:

Tüm işkence kurbanları sosyal sorunlarla karşı karşıyadır. Sosyal danışmanlığın birçok yönleri vardır. Sosyal danışmanlığın uğraştığı en temel şeylerden biri ev ve dil problemini, ayrıca parasal ve işle, eğitimle ilgili sorunların çözümlemeye yardımcı olmaktır. Genel olarak, sosyal servis tüm aile içini tam bir sosyal destek sağlamaya çalışır.

E) Fizyoterapi:

Fizyoterapik sağaltımı motor sistemin fiziksel zararlanmaları ile ilgilenir. Bunun yanı sıra "body awareness" tedavisi vardır ki, bunun da amacı işkence kurbanına bedenini yeniden kabul ettirmektir. Çünkü çoğu işkence kurbanı işkence sırasında çok acı ekmiş vücutlarından kendilerini soyutlarlar. Fizyoterapi en az haftada iki saat yapılır. Özellikle tüm işkence kurbanlarının yakındığı baş ağrısına yönelik olarak masaj yaygın olarak kullanılır. Fizyoterapide her zaman kullanılan teknikteki bazı aparatlar kullanılmayabilir. Örneğin spinal yaralanmalar için yapılan ekstansiyon tedavisi her zamanki ekstansiyon aparatı ile yapılamaz, manuol olarak yapılır. RCT'te bugüne dek kullanılan tek aygıt ultrasonografi aygıtıdır.

F) Psikoterapi:

Psikoterapik sağaltım genellikle haftada 2x2 saatle başlar. Psikoterapide esas olarak hastanın maruz kaldığı işkence üzerinde durulur.

Hastaya işkence hakkındaki tüm ayrıntıları anlattırmaya ve bununla onu işkencenin amacını kavramaya yöneliriz. Sorumluluğun ve suçun sorumlara verdiği yanıtların ne olduğunu farkettermeksizin işkencecide olduğunu, kendisi gibi başka insanları da mutlaka hapse ve işkenceye maruz bırakarak bu seri olanaksız seçenекle karşı karşıya getirdiğinin farkına vardırmaya çalışırız.

Biz kurbanı, kızgınlık, üzüntü, kin ve hiddet gibi birikmiş duygulardan uzaklaştırmaya çalışıyoruz.

İşkenceyi, geçmişteki -unutulmayacak- bir tecrübe yapmaya çalışıyoruz.

Kurbanın yeniden kimliğini kazanmasını ve geleceğe yönelik çalışmasını sağlamaya çalışıyoruz.

Tüm bu süreç oldukça güçtür. İşkence hakkında konuşmak, kuvvetli direnişe sebep olmaktadır. Neredeyse işkencenin kendisi kadar ağırdır. Ve bu demektir ki, kurbanlar bu konuyu ayrıntılarıyla konuşmaktan kaçınmaya çalışacaktır. Yine de tedavide, bu direnişi kırmak zorunludur. Uzun zaman alabilir, sabır ve birçok açıklama gerektirir, fakat herşeyden öte sürekli ve gül-

vene dayanan bir kontaktın kurulmasını gerektirir. Öte yandan, kurbanın direnişi kırıldığında, tedavi şaşırtıcı derecede kolaydır. Hakkında konuştuğumuz kişilerin psikiyatrik hastalar olmadığını belirtmek zorundayız. Onlar, diğer insanların yürüttüğü kasti ve sistematik bir destrüksiyona maruz bırakılmış sağlıklı insanlardır ve bu demektir ki, işkence kurbanlarının tedavileri genel psikiyatriden büyük ölçüde ayrılmalıdır. Ek olarak Danimarka'da rehabilitasyon merkezinde tedavi ettiğimiz hastalar tüm dünyadaki çok farklı kültürlerden gelmektedirler. Tedavinin buna uygun olması zorunludur. Tedavide rüyaları, temel olarak çok geniş boyutla alıyoruz. Çoğu hastamızın gece kâbusları olup, kâbusların konusu da hapislik ve işkencedir. Bu terapist için iyi bir bilgi kaynağıdır ve tedavi sürecinde de, tedavinin etkinliğini gösterir. Biz, resim yapmak, rol yapmak ve işkence durumlarını açıklayan gibi, özel resimli materyallerin sunulması çeşitli yöntemler kullanıyoruz. Ayrıca teyplerdeki ev kayıtlarını kullanıyoruz. Örneğin işkence kurbanı uyuyamadığında teybe, nasıl olduğunu ve ne hissettiğini (yaşadığını) dikte edecektir. İşkencenin çeşitli sonuçlarının ve farklı kültürlerin etkisiyle tedavi yöntemleri sürekli gelişmektedir.

EŞLERİN TEDAVİSİ:

Gerekliyse eşlerin tedavisi de başlatılabilir. Sıklıkla bu tedavi, kısmen fiziksel sorunların çözümünü, kısmen de aileyle ilişkili sorunlarda somut önerileri içerecektir. Sonuç olarak grup tedavisi olasılığı vardır. Birkaç vakada, bireysel psikoterapik tedavi uygulanacaktır.

ÇOCUKLARIN TEDAVİSİ:

• Kolay zedelenebilir bir grup olmaları nedeniyle, RCT, çocukların muayene ve tedavilerine öncelik vermeyi tercih etmiştir. Çoğu vakada, anne ve balar, çocuklarını muayeneye ya hiçbir sorunu olmadığını, ancak yine de bir tıbbi kontrol istemediklerini ya da hastalık nedeniyle getirdiklerini belirtirler. İkincisi, kuşkusuz bir durumdur ve genellikle olağan yolla tedavi edilen oldukça basit (banal) hastalıklardır. Yine de en sık olarak, bu çocuklar mental ve sosyal davranış bozukluklarından yakınır. Bu bağlamdaki tedavi okul, gençlik merkezi, anaokulu bu gibi sosyal çevrelerle de bağlantılı olarak, sosyal hizmet uzmanı, ve pediatristle işbirliği içinde yürütülmelidir. Bazı vakalarda gerçek bir psikiyatrik/fizyolojik tedavi gerekli olabilir, ancak sıklıkla veliler ve RCT'nin sosyal hizmet uzmanları ile pediatristleri arasındaki işbirliği ile çocuk tedavi edilebilmektedir.

Sağıtım yardımcı mıdır?

30 Kasım 1984'te sağıtımını bitirdiğimiz bazı hastalar, örneğin işkence

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

kurbanlarının eşleri ve çocukları üzerinde geriye dönük bir çalışma yaparak sağıtım sonuçlarımızı değerlendirdik. % 90'ın belirgin bir şekilde düzeldiğini ya da tamamıyla iyileştiğini saptadık. Bunun üzerine vardığımız sonuç sağıtım metodunun başarılı görüldüğüydü, ancak sağıtımın etkinliği açısından ileriye dönük bir çalışma yapılmalıydı."

Bu iş böyle yapılıyor.

Danimarka'da RCT'de tüm bu yöntemler ve özel ortam içersinde tedavi çalışmaları sürerken, Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi için bir süre yatan Mehmet Çek, taburcu edilirken iyi niyetli doktorunun şu sözleriyle karşı karşıya kalıyor:

"Burada bu iş olmuyor. Sana pek yararlı olamadım. Kusura bakma. Burada elimizden gelen bu."

Bu bölümü bitiriyorum. Bir işkencecinin birkaç gün içinde insan hurdası haline getirebildiği kişi için ne denli büyük uğraşlar verilmesi gerektiğine işaret etmek istedim. Köklü çözümün işkenceyi önlemek, işkenceye açık kapı bırakan toplumsal yapıyı ortadan kaldırmak olduğuna inanıyorum.

* WHO Toplantısı. 22/25 Nisan 1986, Hollanda. İşkence Kurbanları Rehabilitasyonu: Tedavi ve Araştırma. Inge Lunde, Gudrun Boysen, Jorgen Otmann.

"Subaylar, çavuşlar, erler: insan oğulları. O insanoğulları ki, uğurlarında ağlanır, acı çekilir, savaşım verilir, yaptıkları her hata 'Bu onların suçu değil' diye bağışlanır. Beş yıl sonra çektiğin bir solunum rahatsızlığı için seni röntgenciye götürdüm. Adam röntgenleri elinde tutup yüzünü acıyla buruşturdu ve şöyle dedi: 'Aman Tanrım, bu adama ne yapmışlar? Vücudunun sağlam bir kaburgası kalmamış!'

Evet, sağlam bir kaburgan kalmamıştı. İnsanoğulları demir sopalarla, tekmeyle, yumrukla bütün kaburgalarını; copla sol ayağını parçalamışlardı. İşte bu yüzden topal gibi aksayarak yürüyordun. Omuz ve bilek kemiklerin yerinden oynamış, derileriyse uzun süre tavana asılı kalmaktan soyulmuştu. Bu yüzden sağ bileğin bir tür deri bozukluğuna uğramıştı. Saatin kayışı değince korkunç şekilde tahriş olup acıyordu. 'Bir saat bile takamıyorum!' diyordun."

Oriana Fallaci
Bir İnsan, s. 49

I./"OPERASYONDA SAĞ GÖZÜM BİLİNÇLİ OLARAK HEDEF SEÇİLMİŞTİ, ÇÜNKÜ..."

Mehmet Kılıç'ın Eylül ayı başlarında Metris Özel Askeri Ceza ve Tutukevi E-12 koğuşundan gönderdiği mektubu okuduğumuzda, Atilla İlhan'ın şiirini anımsıyoruz. "galiba tarlalarda buğday deoşiriliyor-muş/tarlaların birinde şuncacık bir kız/mavi mavi bir çift göz/iştvan sus-muş/söylememiş/iştvan'ı dövmüşler/iştvan görmüyor, gözlerini oymuşlar..."

Mehmet Kılıç, cezaevi koşullarından, işkencelerden, dayaklı operasyonlardan, kataraktlı sağ gözünün yumruk ve coplara nasıl bilinçli olarak hedef seçildiğinden söz ediyor. Kılıç'ın mektubu şöyle:

"8.11.1983 tarihinde Metris Baştabya duruşma salonunda duruşmam vardı. 14 Ağustos 1983 tarihinden itibaren başlayan yoğun saldırıların sürdüğü günlerdi ve gerek mahkemeye, gerekse revire, hastaneye v.s. çırılçıplak soyularak makat araması yapılarak götürülüyorduk. Bu insanlık dışı tutumu protesto etmek için tutuklular olarak koğuştan çıkmama kararı almış, soyarak arama yapılırsa çıkmayacağımızı açıklamıştık. Bunun karşısında Metris idaresi bizleri zorla mahkemeye götürmek için sabahın erken saatlerinde (05.30 civarında) koğuşa operasyon yapmaya başlamıştı.

O gün de koğuşumuzdan iki kişinin mahkemesi vardı ve sabah başlayan operasyonlarda (ilk operasyonlar başka koğuşlarda olmuştu) bize sıra saat 06.00 sıralarında geldi. Kapı açıldı ve başlarında kat komutanı Üsteğmen Hüseyin Örmeci ve Başçavuş Orhan... olmak üzere yaklaşık 50 civarında asker içeri doluştu. Biz tutuklular, koğuş yatakhanelerinin kapısında kolkola girmiştik. Çırılçıplak soyularak makat araması yapılırsa karşı çıkacağımızı söyledik. Üsteğmen askerlere emir verip kendisi kenara çekildi, başta Başçavuş Orhan olmak üzere askerler jop çekip saldırdılar ve tutukluların neresine gelirse gelsin vurmaya başladılar. Beni tanıyan Üsteğmen arkadaşların arasından beni göstererek askerlere işaret etmişti; askerler bu nedenle öndeki arkadaşları birer birer birbirlerinden kopararak bana geldiler. Üzerime çullanan birkaç asker birden vurmaya başladı. Bir asker saçımdan tutup kafamı geriye doğru kaldırırken, bir diğeri jopuyla rahatsız olan sağ gözüme vurdu. O anda kendimden geçmişim. Koridorda kendime geldiğimde yüzüm kan içindeydi, gözümü zor açabildim, ama etrafımı tam seçemedim. Arkadaşlarım burnumun kanadığını, yüzümde çizikler, morluklar olduğunu, sağ gözüme kan oturduğunu söylediler. O halde saatlerce havalandırmada bekletildikten sonra saat 10.00 civarında mahkemeye götürüldük, salona alındık.

Duruşma başladığında duruşmayı izleyecek durumda değildim, bu

durum mahkeme heyetine arkadaşlar tarafından belirtilerek revire kaldırılmam istendi. Mahkeme heyeti duruşmadan çıkarılarak revire kaldırılmam kararı aldı ve salonun revirinde doktor beklemeye başladım.

Bu sırada arkadaşlar mahkemeye getirilirken gördüğümüz işkenceler ve özel olarak da benim durumumu anlatarak suç duyurusunda bulunmak istemiş, ama suç duyuruları mahkeme heyetince reddedilmiş ve sadece tutanaklara benim duruşmadan çıkarıldığım geçirilmiş.

Uzun süre revirde bekletildikten sonra gelen doktor hastaneye kaldırılmam gerektiğine karar verdi ve ancak saat 19.00 sıralarında hastaneye götürüldüm ve Haydarpaşa Askeri Hastanesi Acil Servisi'nde nöbetçi doktor tarafından muayane edildim. Doktor darbe sonucu herhangi bir iç kanama olup olmadığına baktı ve ertesi gün getirilmemi belirterek muayene defterine yüzümde ve gözümde gördüğü izleri ve bulguları kaydetti.

Sağ gözümde 1982 yılında yaşarma, ışıktan rahatsız olma ve ağrılar başlamış ve iki kez 10'ar gün Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde yatmışım. Katarakt başlamıştı ve hastane doktoru ameliyat için 'olgunlaşmasını beklemek gerek, şimdi riskli olur' diyordu. Operasyonda sağ gözüm bilinçli olarak hedef seçilmişti, çünkü rahatsızlığım süresince sık sık gözümü ışıktan korumak için bandajla kapatmak durumunda kalıyordum ve bunu askerler ve üstüğüm çok iyi biliyordu."

*Mehmet Kılıç'ın sağ gözü artık görmüyor. Kör. Atilla İlhan'ın şii-
rindeki gibi... Gözlerini oymuşlar.*

II./UÇUP GİDEN SERÇENİN DALDA KALAN İZİYDİ/VEYSEL KUBAT'IN GÖZLERİ

Ankara Devrimci Yol davası sanıklarından Veysel Kubat'ın yeri ilk bir-iki duruşma dışında hep boş kaldı duruşma salonunda. 12 Nisan 1982 günü Ankara Emniyet Siyasi Şube Müdürlüğü tarafından gözaltına alınmış. *Türkiye'de var mı, yok mu, sistematik mi, münferit mi?* tartışmalarının artık çoktan aşıldığı uygulamalarla karşılaşmış ve Mamak Özel Askeri Cezaevi gardiyanlarına teslim edilmiş. Ne yapmış ne yapmamış, önemli değil... Önemli olan, bir insana kimin nasıl davranması gerektiği.

Veysel Kubat, kendisine nasıl davranıldığını, geçtiği uygulamadan sonra içine girdiği ruh haliyle ağabeyi Celâl Kubat'a yazdığı mektupta ipuçları olarak veriyor. Celâl Kubat'a yazılan 18 Nisan 1983 tarihli mektuptan bir bölüm şöyle:

"Emniyet'te bana cereyan verdiler. Fakat ben cereyandan kurtulmak için beynimde toplayarak sanki bir yere gitmek istercesine beyin enerjisine çevirdim. Böyle olduktan bir hafta sonra ilkel metotlarla konuşmaya başladık. Önce beynime iki ampul atılmıştı, sıcaklık hissi veren. Konuşma çok zorlukla oluyordu. Daha sonra konuşma açıldı ve düşünceyle karşılıklı olarak bilim adamlarıyla konuşmaya başladım."

Sağlıklı bir gençken gözaltına alınıyorsunuz ve bir yıl sonra elinize aldığınız kalemin kâğıda dökebilecekleri işte bunlar. Veysel, mektubunda *"Bana bunları yapan kimdir tam olarak kestiremiyorum, benimle konuşan bir bilim adamı ve sürekli küfür eden bir kadın ve bir erkek var"* diyor.

Ağabey, her mektupta bu sözlerin açtığı yaralarla karşılaşılıyor. İşte bir başka mektup. 25 Temmuz 1983 tarihini taşıyor bu mektup ve Veysel kendi dünyasından sessizce bağıyor:

"Adam oturmuş MİT binasında bir bölüme, sürekli benimle dalga geçiyorlar. Ve insanları bundan sonra telepati yoluyla yöneteceklerini söylüyorlar. Birara sizinle benim aramda ilişkiler sağladılar. Seninle telepati yoluyla epeyi konuştum. Belki onların yarattığı hayal olabilir. Gerçekten benimle konuşan sensen bana yaz. Herşeyi anlarım o zaman. Çünkü benimle yine dalga geçtiklerini anlayacağım o zaman."

Veysel'i mahkemede, cezaevinde izleyen, onu tanıyan herkes ona bir garip bakıyor. Onun bakışları bir garip çünkü. Boş bakış Veysel'in bakışları, hiçbir zaman bakmamış bir insanın bakışı sanki. Nasıl desem, uçup giden serçenin dalda kalan iziydi Veysel Kubat'ın bakışları. Serçe yok, serçe daldan uçup gittikten sonra dalda kalan görüntü de yok. Veysel'in bakışında Veysel yok. Ancak gözlerinde genç, yaman bir insanın geçmişte yaşadıklarından kalması gerekenlerin izleri var.

Veysel'in geçmişinden Veysel'e ilişkin bir belge var. Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi, 30 Mayıs 1984 tarihinde şu raporu yazıyor:

"...yakalandığı tarih olan 12 Nisan 1984 tarihinde ceza ehliyetinin tam olduğu, ancak halihazırda şahsın göstermekte bulunduğu ve tutuklanmasından sonra oluşan şizofreniform tablo şeklinde kendini gösteren (hâpis psikozu) nedeni ile cezasının infazında tıbbi mahzur bulunduğu, kişinin şifası tıbben tebeyyün edinceye kadar bir akıl hastanesinde tedavi altına alınması ile şifasından sonra mahkemece takdir edilmiş bulunan cezasının infazının uygun olduğu oy birliği ile mütalaa olunur."

Ne olmuş Veysel Kubat'a?...

Rapora göre, Veysel gözaltına alınmadan önce ceza ehliyeti tam, sağlıklı, sistematik düşünebilme ve davranabilme yetilerine sahip biriymiş. Sonra şizofreniform tablo ortaya çıkmış. Ruhsal hastalıkların en şiddetlisi...

Türkiye'de var mı yok mu, sistematik mi, münferit mi? Boşverin bu tartışmalara. Veysel'e ne olmuş, Veysel ne olacak?...

Dalından uçup giden serçenin...

Hüseyin Kıy manavlık yapıyordu. Sonra gözaltına alındı ve sekiz günde delirdi. Ankara Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube hücrelerinde 5 Aralık 1984-23 Aralık 1984 tarihleri arasında neler oldu? Hüseyin Kıy'ı bir hafta gibi bir sürede deli eden nelerdi? Hüseyin Kıy'ı bir hafta içinde deli eden polisler kimlerdi? Bunların tümü bir yana, Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Ruh Sağlığı Kliniği doktorları tarafından 29 Aralık 1984 günü verilen rapor bir yana. Raporu aynen aktarmak bile bir dolu şeyi açıklıyor:

"Ruhsal muayene: ... yaşında, ayakta, dönük görünümde, çevresi ile ilgisi az, mizacı durgun, sosyalitesi sınırlı, ilişki kurabiliyor, konuşması az, ses tonu normal, mimik ve jestleri silik, uyku, yeme, içme ve dışkılama alışkanlıkları tabii, yönelimi hastalığı hakkında bozuk, algı tabii, bilinç açık fikir akışı ileri derecede yavaşlamış olup amaca varmakta güçlük çekmekte, zaman zaman yandan (konu ile ilgisi bulunmayan) cevap veriyor. Fikir içeriğinde fikir fakirliği tarzında azalma mevcut, dikkat azalmış, bellek hipominezik (zayıflamış), yargılama bozuk, hareketleri hipoaktif (yavaş), genellikle yatağına yatar, kendisine anti-psikotik ilaç (ruhsal tedavi ilacı) uygulanmış ve bundan da yararlanmıştır.

Tartışma: Sanığın tıbbi dosyasının incelenmesi sonucunda, kliniğimizin tutuklu koğuşunda yatırılarak "Akut psikotik reaksiyon" tanısıyla tedavi gördüğünün anlaşılmasından savcılık tarafından ifade fotokopilerinin incelenmesinden, yattığı süre içindeki muayene, müşahade ve görüşmeden;

a — Sanığın halen psikotik reaksiyon içinde olduğu,

b — Bu hastalığın özet olarak,

1) 29.12.1984 tarihinde akut psikotik reaksiyon olarak değerlendirilmesi,

2) Sanığın geçmiş yaşantısında belirgin, doktora gitmeyi veya götürmeyi gerektirir bir hastalık tarif etmemesi,

3) 5.12.1984 tarihinden önce manavlık yapabilmesi, çocuklarının ve ailesinin geçimini sağlayabilmesi,

4) Hastalığın seyri, tedaviye cevap verme tarzı gibi konularda, halen içinde bulunduğu psikotik reaksiyon denilen hastalığın başlangıç dönemi olarak kliniğimize ilk yatış tarihi olan 23 Aralık 1984 tarihinden önceki ağır koşullardan ortaya çıktığı kanaati edinilmiştir.

Sonuç: Halen psikotik reaksiyon dediğimiz bir hastalık içinde olduğu, bunun da sanığın şuurlu ve hareket serbestisini ehemmiyetli derecede ortadan kaldıracak nitelikte bir 'akıl hastalığı' olduğu ve bu hastalığın başlangıcının

da, 29.12.1984 tarihinden 10-15 gün kadar önce başlamış olabileceği sonucuna varılmıştır."

Altına imza atan iki askeri doktorun bu raporuna göre, vatandaş Hüseyin Kıy manavlık yaparak çoluk çocuğunu, ailesini geçindirmektedir. Daha önce herhangi bir rahatsızlığı yokken 'akıl hastalığı' ortaya çıkar. Akıl hastalığının başlangıcı rapor tarihinden 10-15 gün öncedir. Yani 5 Aralık-20 Aralık tarihleri arasında ne olmuşsa olmuştur. Hüseyin Kıy'ın gözaltına alınma tarihi de 5 Aralık'tır. GATA'nın doktorlarının verdiği raporun özeti şudur: Vatandaş Hüseyin Kıy, gözaltının ağır koşulları altında delirdi...

IV./"DEFALARCA İŞKENCEYE GİRDİM. ARTIK NORMAL BİR
İNSAN DEĞİLİM. GECELERİM BÖLÜNÜYOR.
TELEFON SESİNDEN ÜRKÜYORUM."

"15 Haziran 1988. Prof. Dr. Veli Lök. Rapor. 1964 doğumlu Mehmet Çek, 6 Ekim 1987 tarihinde ve 15 Haziran 1988 tarihinde tarafımdan muayene edildi. Kendisi 1986 Ekim ayında işkenceye maruz kalmış, ayaklarından asılmış. Ayaklarında, diz ve crus önünde yaralar oluşmuş. Omurgaya darbe ve yukarıya kaldırılıp bırakılmak suretiyle vertikal yönden omurga üzerine darbeler gelmiş. Hastanın başlangıç durumunu belirten raporu mevcut. Bugünkü yakınması ayaklarından başlayıp bacak arkalarından yukarıya ve bele vuran ağrılar mevcut. İlk muayenede belirtilen bu şikayetler şimdi de devam ediyor. Hastanın Ekim 1987'de yapılan lumbosakral X-Ray muayenesinde eski travmaya bağlı olması muhtemel lomber 2 ve 4. vertebra korpusları önünde kompression tesbit edildi. Hastanın nörolojik muayenesi normal bulgular göstermekteydi. Lomber bölgede kas spazmı tesbit edildi. Hastaya fizik tedavi önerildi. Antiflojistik ve analjezik ilaçlar yazıldı. Hastanın normal hastane ortamında önerilen fizik tedaviye gitmediği, bundan çekinti duyduğu anlaşılmaktadır. İşkence gören hastaların, bu durumdaki hastaların tedavi edilebileceği özel tedavi merkezlerinde yardım görmeleri gerekir. Kendisinin fizik tedavi-rehabilitasyon ve psişik tedavi için takriben 3-6 ay tedaviye alınmasının gerekli olduğunu bildiren bu rapor istek üzerine verilmiştir. Not: Hastanın ilk muayenede görülen sol diz önünde eski yara nebdeleri, her iki crus önünde yara nebdeleri ve her iki dış alleol üstünde eski yara izleri görülmektedir. Prof. Dr. Veli Lök, M.D. Ortopedi-Traumatoloji uzmanı."

Başka raporlar da var Mehmet Çek'in işkence gördüğünü anlatan. İşte 4.12.1986 tarih 6110/521 sayılı Hatay İskenderun 1. nolu Sağlık Ocağı Tabipliğinden Dr. Hayri Özşen'in raporu. İşte aynı sağlık ocağından Dr. Halil Akyurt'un raporu.

Mehmet Çek 24 yaşında. 1980 yılının Haziran ayında, 16 yaşındayken gözaltına alındı ve 1984 yılında tahliye oldu. İkinci alınışı 10 Eylül 1986 tarihinde. İskenderun'daki evinden Antalya'ya götürüldü, 28 gün gözaltında kaldı ve sözü edilen raporlara neden olan işlemlerle karşı karşıya kaldı. Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi, Mehmet Çek'i 30 Aralık 1986 günü tahliye etti. Tahliye olduğu günden bu yana işkencenin üzerinde bıraktığı izlerle, kalıcı sonuçlarla yaşadı. Kendi durumunu kendisi anlatıyor:

"Kendimi sürekli dermansız, halsiz hissediyorum. İşkence sırasında burun kemiğim kırıldı, onun rahatsızlığını çekiyorum. Beni kum torbalarıyla dövmüşlerdi. Ezilmeler meydana gelmiş, böbreklerimden halâ kan geliyor. Omurgalarım zedelenmiş, bacaklarımdan belime kadar sürekli ağrılarım var. Defalarca işkenceye girdim. Sonuçlarını gözönüne alırsak, artık normal bir insan değilim. Telefon sesinden ürküyorum. Gece uykularım bölünüyor. Yolda biraz yürüsem ayağım aksıyor.

Uğradığım işkencelerden sonra karşı karşıya kaldığım acıların telafisini mümkün görmüyorum. Bana işkence yapanlar yakalansa da ben çektiğim acıyla kalırım. Önemli olan artık ben veya biz kavramı değil, içinde bulunduğumuz durum değil. Önemli olan tüm işkencelerin durdurulmasıdır."

Mehmet Çek, İnsan Hakları Derneği'nin ve Türk Tabipler Birliği'nin girişimleriyle Ankara Numune Hastanesi'ne gidip gelmeye başladı. Bedeninde ve ruhunda işkencenin sonuçlarının hangi izleri kaybolacak ne kadarı kalıcı bir hal alacak, bilen yok.

Gözlüklü orta boylu, bıyıklı, yürürken sağ ayağı aksayan bir genç gelip masamın yanında durdu ve "Ben" dedi, "Cevat Akkaya, işkenceden sakat kaldım". Anlattı, dinledik.

Konuşurken konuyu toparlayamıyor, terliyor, çevresine ürkek ürkek bakıyor, iki dakika önce konuşulanları anımsayamıyordu. Oysa sıkıyönetim askeri mahkemesi Cevat Akkaya'yı Halkın Devrimci Öncüleri adlı örgütün en becerikli elemanlarından biri diye yargılıyordu ve idam talebiyle başlayan yargılama TCK'nun 146/3 maddesine göre 15 yıl hapis cezasıyla tamamlanarak Yargıtay'a gidiliyordu. Bu Cevat Akkaya, o Cevat Akkaya mıydı?

Anlatmaya başladı başından geçenleri ve sakatlıklarını:

"1981 yılı Haziran ayında gözaltına alındım. Ataköy polis karakoluna götürüldüm. Öyle şeyler yapıldı ki, beni öldü sanmışlar. Zabıtlara göre 16 gün kalmışım gözaltında. Arkadaşlarım ise iki ay olduğunu söylüyorlar bu sürenin. Ben bir şey söyleyemiyorum çünkü gözaltına alındıktan kısa bir süre sonra belleğimi tümüyle yitirdim. Şimdi 1981 Haziran ile 1982 sonuna kadar olan 1,5 yıllık süre içinde olup bitenleri halâ anımsayamıyorum. Sonra siyasi şube ve askeri tutukevi. İşkence konusu çok anlatıldı Türkiye'de. Şimdi ne yaptıklarını anlatmaya gerek yok. Ama bana yapılanlar sonunda hafıza kaybını saymazsak, sağ tarafım gitti. Sağ kulağım duymuyor. Sağ kolumu kaldırabilmek için büyük çaba harcıyorum. Sağ elimi açıp kapatmak benim için dünyanın en zor işi. Sağ ayağım 100 metre yürüsem aksamaya başlıyor. Kasılıyor. Acıyor. Korkunç unutkan oldum. Ayrıca, öğrenme zorluğu çekmekten utanıyorum. İnsanların bir okuyuşta anlayabildiği şeyleri beş-on kez okuduktan sonra ancak kavrayabiliyorum."

Cevat Akkaya'ya durumunu kanıtlayabilecek belge bulunup bulunmadığını soruyoruz. Bir demet kâğıt uzatıyor:

— "TC. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Nöroşirurji Kliniği. Epikriz. Belgede, Cevat Akkaya'nın hastahaneye geliş şeklinin karşısına 'Acil, görevli memurdan' notu düşülüyor. Giriş tarihi olarak 30 Haziran 1981 veriliyor ve raporda şunlar yer alıyor:

Şikâyeti: Sağ kol ve bacağında kuvvetsizlik. Hikâyesi: 30 Haziran 1981 günü şuuru kapalı olarak cerrahi acil polikliniğine getirilen ve belirli bir anemnez alınamayan hastanın nörolojik muayenesinde sağ hemiploji tesbit edilerek PC sağ ve sol karotis uygulanmış...

— 29.7.1987 tarihli KKK Gümüşsuyu Askeri Hastanesi Baştabipliğinin ön raporu. Teşhis: İleri derecede sağ hemiparezi (Travmatik Intrakranyal Hematoma sonucu). Bu raporun bir özelliği var. 1981 Haziranında sağlam olarak gözaltına alınan Cevat Akkaya, bu tarihlerde gördüğü işkence nedeniyle 1987 yılında bedenindeki sakatlık nedeniyle çürüğe çıkarılarak askere alınmıyor.

— Doktor Gencay Gürsoy'un 12.11.1987 tarihli raporu. Sonuç bölümünde şunlar yazılı: Sağ oksipito-temporal ginusta küçük hipodens alan (sekel bugu-post travmatik.) Sağ parietal kemikte 'burr hole' defektleri."

Soruyoruz Cevat Akkaya'ya , *tedavi olmak istermisin?* diye.

Yanıtlıyor.

— *Tedavi olmayı elbette istiyorum. Doktor Gürsoy'a gittim. Uğraşıyoruz. Şu halimle çok zorluk çekiyorum günlük yaşamda. Bir düşünsenize, bana kim ne iş verir? Hayatımı nasıl kazanırım? Mutlaka tedavi olmam gerekiyor.*

— Tedavi için yurt dışında kimi özel kuruluşlar var. Ancak sadece mültecileri tedavi ediyorlar. Tedavi için ilticayı düşünür müsün?

— *Neden olmasın? Türkiye yönetimi beni 32 yaşında sakat bırakıyor. Ben bir kazada, iş kazasında falan bu duruma gelmedim. Bütün insanlığın yasakladığı, lanetlediği işkence nedeniyle böyle oldum ve ülkemizin yönetiminin bunda sorumluluğu var. İyileşeceksem neden iltica etmeyeyim? Bu yönetimin beni bağlayan bir yönü yok ki.*

Cevat Akkaya şimdi aksayan ayağı ve diğer tüm sakatlıklarıyla caddelerde dolaşıyor.

İstanbul'da Askeri Mahkemede yedi yıldır süren TIKKO-3 davasında idam istemiyle yargılanan Hasan Bayrak mahkemeye neden terkerekli iskemle ya da koltuk değnekleriyle geliyor? İşkence bir insanı öldürmezse ne duruma sokabilir? Hasan Bayrak olayı belki de bu sorunun en net yanıtı. Bayrak'ın öyküsünü anlatalım.

17 Mayıs 1981 günü Karaköy otobüs durağında yasadışı örgüt üyesi olduğu savıyla yakalanarak gözaltına alınıyor Hasan Bayrak. Polis tutanaklarına göre, üzerinde yapılan aramada bir saat sonra aynı yerde randevusu olduğu belirtilen bir yazı ele geçiriliyordu. Yine polise göre Gayrettepedeki Siyasi Şube Müdürlüğü'ne götürüldükten bir saat sonra aynı yere getirilen Hasan Bayrak, burada buluşacağı kişiyi yakalatmamak için kaçmaya başlıyor, ayağı kaldırılma takılarak düşüyordu. Olayın ardından Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'ne götürülüyor, oradan da Çapa Tıp Fakültesi'ne sevk ediliyordu. Sonunda beyin felci tanısıyla Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne yatırılıp beyin ameliyatıyla yaşama döndürülen Hasan Bayrak'ta kısmi bellek yitimi ve felç meydana geliyordu. Taburcu edildikten sonra polis tarafından sorguya çekilen Bayrak 9.11.1981 tarihli polis ifadesini imzalamadı ve TIKKO davası sanıkları arasında yerini aldı.

Resmi kayıtlara göre kaçarken düşerek başını çarpan ve bu nedenle beyin felci geçiren Bayrak, 12.12.1981 tarihli ilk dilekçesinde başka şeyler söylüyordu. Kendisine işkence yapıldığını, başına sopayla vurularak öldürülmek istendiğini ileri sürüyor ve bunu yapanlar hakkında suç duyurusunda bulunuyordu. Dilekçe hakkında hiçbir işlem yapılmayınca, Bayrak 10 ay sonra, 29 Ekim 1982 tarihinde İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na bir dilekçe yazarak suç duyurusunda bulunuyordu. Hasan Bayrak bu tarihlerde Milli Güvenlik Konseyi'ne de başvuruda bulundu ve gereğinin yapılmasını istedi. Bayrak'ın elinde Çapa Tıp Fakültesi'nin 15.6.1981, 2.6.1981 ve 17.5.1981 tarihli raporları var ve bu raporlara göre Bayrak'ın el ve ayaklarında ekimozlar bulunduğu, başında künt travma sonucu sarsıntı olduğu kesindi. Sayısız dilekçeler İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nı ancak 1985 yılında harekete geçirebildi. Askeri Savcı Erdoğan Savaşeri 6.8.1985 tarihinde Hasan Bayrak'ın ifadesini aldı ve soruşturmasını 15.11.1985 tarihinde tamamlayarak kovuşturmaya yer olmadığı kararını verdi. Hazırlık soruşturmasının bu sonucuna gerekçe olarak, "Sa-

nığın, aynı davada yargılanan arkadaşlarının empozeleri sonucu işkence iddialarına başvurduğu anlaşılmıştır" görüşüne yer veriliyordu. Dosya Askeri Yargıtay'a gitti. Askeri Yargıtay dosyayı Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'na gönderdi ve savcılık Hasan Bayrak hakkında Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'ndan rapor istedi. Adli Tıp Kurumu'nun raporunda şu görüşlere yer veriliyordu:

— Hastanın başında meydana gelen subutral hematoma, başa vaki direkt travma sonucu meydana geldiği,

— Koşarken düşme sonunda meydana gelmesinin mümkün olmadığı,

— Yüksekten tepeüstü bırakılıp düşerek meydana geldiğinin tıbbi delillerinin bulunamayacağı,

— Arızasının hayatını tehlikeye maruz bıraktığı oybirliğiyle mütelaa olunur.

Adli Tıp Kurumu Başkanlığı 3. İhtisas Kurulu'nun bu raporu üzerine Diyarbakır 1 nolu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, Askeri Savcı Erdoğan Savaşeri'nin kovuşturmaya yer olmadığı kararını kaldırdı ve dosya dava açılması için İstanbul'a gönderildi. İstanbul Savcı Yardımcısı Enver Özdemir'in 31.12.1987 tarihli iddianamesiyle dava açılabilirdi.

Davanın açılması, Hasan Bayrak'ın sağlığı açısından ne değiştirdi. Hasan Bayrak'ta kısmi bellek yitimi halâ geçerli. Belden aşağısı tutmuyor. Sıkıyönetim 2 numaralı Askeri Mahkemesi Başkanlığı'na 5.1.1988 tarihinde yazdığı yazıda kendi durumu hakkında şunları söylüyor:

"İşlemediğim bir suçtan dolayı insani değerlere aykırı ve mevcut yasalarda bile yasak olan işkence uygulamasıyla hak etmediğim ve hiçbir insanın da hak etmediği çok ağır bir cezaya çarptırıldım; fiziki yapımın yarısını kaybettim ve normal yaşamımı sürdürebilmek için önemli ölçüde başka insanların yardımına bağımlı hale geldim."

OĞUZ ARTAN: 1980 yılında tutuklanarak Alemdağ cezaevine girdi. Burada iki yıl kaldı. Daha sonra gönderildiği Çanakkale cezaevinden 1986 yılında tahliye olurken koltuk değnekleriyle zor yürüyebiliyordu. Cezaevinde katıldığı uzun süreli açlık grevinin nedeni cezaevi yönetiminin uyguladığı baskılar, ortadan kaldırılan insanca yaşama koşulları, işkence idi. Açlık grevi bittikten altı ay kadar sonra kendisinde dengesizlikler hissetti. Yürümeye güçlük çekiyordu. Cezaevi doktoru *peskaus* tanısı koydu. Bir tür düztabanlık. Hastalığı ilerliyor, artık birinin yardımı olmadan yürüyemiyordu. Bu arada kendisini muayene için psikiyatriste gönderiyorlar, psikiyatrist, *'senin rahatsızlığın nörolojik'* dediği için Çanakkale Devlet Hastahanesi'ne gönderildi. Bir ay kadar yattı. Artık ancak iki kişi yardım ederse yürüyebiliyordu. İstanbul Bayrampaşa Hastahanesi'ne gönderildi. Sekizbuçuk ay yattı. Cezaevine döndükten 2-3 ay sonra tahliye oldu. Koltuk değnekleriyle zar zor yürüyerek çıktı kapıdan. Halâ da ancak öyle hareket edebiliyor.

KEMAL BİLGET: 17 Haziran 1986 günü bir ihbar üzerine Elâzığ'da yakalandı. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde savcılığın 1986/47 esas sayılı iddianamesiyle açılan T.K.E.P. ve K.K.P. davasında yargılanmaya başlandı. Otuzbeş yaşında ve eski bir öğretmen. Yakalandıktan sonra Elâzığ ve İstanbul polisi tarafından toplam bir ay işkence yapıldığını aldığı raporlar kanıtlıyordu. Bilget'in elinde Elâzığ Devlet Hastanesi'nden aldığı Sağlık Kurulu'nun 7 Ağustos 1986 tarih ve 2684 numaralı raporu, bedeninde işkencelerden doğan arazları gösteriyordu. Buna dayanarak yaptığı suç duyurularından bir sonuç alamadı. Bilget, hâlâ kulaklarından, kürek kemiklerinden, omurga ve ayaklarından rahatsız.

AYDIN CANER: *"Kars cezaevinde yattığım 1984 yılı Mayıs ya da Haziran aylarında ayağımda ufak bir yara çıktı. Doktora çıktım, ancak kendisi 'ayıp, ayıp, erkeksin, bunun için doktora gelinir mi?' diyerek beni geri yolladı. Birkaç gün sonra yaralar çoğalınca yine doktora başvurmak zorunda kaldım, 'Egzama olmuşsun' dedi. Yaralar bir türlü geçmediği gibi, giderek artıyordu, sürekli hastaneye sevkedilmek istiyordum, ancak doktor 'gereksiz' diye sevketmiyordu. Ağrı ve sancılardan uyuyamaz olmuştum. Zorunlu ih-*

tiyaçlarım için bile arkadaşlarımla omuzlarımda tuvalete gidiyordum. Doktor bu aşamada ayaklarımı her gün kuru tuz ile yarım saat ovmanı salık verdi. Bir hafta ayaklarımı tuzla ovdum, ama acım dayanılmazdı. Yeniden doktora çıktım. Bu kez tendürdiyot tedavisine başlayacağımızı söyledi. Bir süre de 'Egzama mantara dönmüş' dediği için her gün yaraları tentürdiyotla yıkadı. Artık ayaklarım haftada iki kez deri değiştiriyordu. İki ay da bu tentürdiyot faslı sürdü. Bu arada müdüre dilekçe yazarak durumumu aktardım. Müdür şikâyetlerimi doktora ilettiler. Doktor son derece kızgındı. Beni görür görmez duvarlara vurdu. Ancak tatmin olmamıştı ki, gardiyanlara falakayı getirmelerini söyledi. Ne olduğunu nasıl olduğunu 'anlayamadan, sağlığıma kavuşmak: umuduyla koştuğum o doktor beyin makam odasında bir anda yere yatırılıvermişim. Ve sargılı ayağımla birlikte falakaya geçirilivermişim. Elinde sopa, gardiyan acımasızca vuruyordu. Her sopa darbesi ile duyduğum acı daha da artıyordu. Gözlerimi açtığımda karanlık hücrenin beton zemini üzerindeydim."*

Aydın Caner, 1978 yılının Ocak ayında Ankara'da adam vurma suçundan tutuklanmış ve 20 yıla mahkûm olmuştu. Eylül 1986'da tahliye oluncaya dek, 8 yıl 8 ay süresince yedi değişik cezaevinde yatmıştı. Ancak Kars Cezaevinde geçen üç yılı ayağına mâl oldu. Yaşamının bundan sonrasını sakat bir insan olarak geçirecekti. Tırnak içinde anlattığı sonun başlangıcının devamı şöyle gelişmişti:

Hücrenin beton zemininde on gün yattı Aydın Caner. O arada parlamenterler cezaevlerini gezmeye başladı. Bu olay duyulur duyulmaz, Caner hastahaneye sevk edildi. Acil sevk kararı, cezaevi yöneticileri tarafından 25 günlük bir gecikmeyle uygulandı. Caner 1985 Şubatında yattığı Erzurum Numune Hastahanesi'nde kangren tanısı nedeniyle önce ayak parmaklarını yitirdi. Hastalığın sürmesi üzerine daha sonra sol ayağı kesildi. Bundan sonra sol ayaksız Aydın Caner vardı, doktorun odasında yaralı ayaklarıyla falakaya yatması nedeniyle...

Aydın Caner sakat kaldı, peki doktora ne oldu?

Hiçbir şey olmadı. Ayağını yitiren Caner, buna neden olan Kars Kapalı Cezaevi Doktoru Remzi Aras hakkında 15 Temmuz 1985 tarihinde 16 sayfalık bir şikâyet dilekçesi yazdı ve Adalet Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı'na gönderdi. Sonuç alamadığı için bir hafta sonra, 22 Temmuz 1985'te bir dilekçe daha yazdı. Yirmi ay süren soruşturmadan bir sonuç çıkmadı. Aydın Caner, kesilen ayağıyla kaldı.

AHMET AYVALI: Ahmet Ayvalı, 19 Eylül 1980 günü Merzifon Emniyet Amirliği'nde başlayan serüvenin sonunda felçli kalan bir yurttaş. Ne oldu da sağlam durumda gözaltına alındıktan sonra felç

* Yeni Gündem, Yıl 3, Sayı 52.

oldu, kimler ona ne yaptı sorularından önce Ayvalı hakkında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Samsun Devlet Hastanesi'nden 21 Temmuz 1981 tarihinde verilen Sağlık Kurulu Raporu'na gözetmek gerek-
kior:

"Hasta, geçirdiği travma sonucu hayati tehlikeye maruz kalmıştır.

*Hastanın uğradığı uzuv tadili veya zaafı gibi sonuçlar tıbben ancak travmadan sonra geçen iki senenin sonunda bildirilebilir. Çünkü bu süre içinde olabilecek iyileşmeler ve kötüleşmeler hastanın durumunu değiştirebi-
lir. Bu süre sonunda kalan norolojik defektler ise sekel olarak kabul edilir.*

Kaç gün iş ve gücünden kalacağı da hastaya kesin raporun verileceği iki senenin sonunda kesin olarak bildirilebilir."

Ahmet Ayvalı'nın bu durumundan sorumlu oldukları gerekçesiyle Yaşar Yavuz, Ercan Ersoy ve Fazıl Yılmaz yargıç karşısına çıkarıl-
dılar. Yapılan yargılama sonunda sanıkların sabit görülen suçların-
dan dolayı TCK'nun 456/3. maddesi aracılığıyla aynı kanunun 243/2.
maddesi uyarınca neticeten TCK'nun 463. maddesi uygulanarak sa-
niklara üçer yıl dörder ay ceza verildi. Karar Askeri Yargıtay'da bo-
zuldu. Yeniden yargılama yapıldı. *"Sanıkların bu suçu işledikleri husu-
sunda şüpheye düşüldüğünden"* beraatlerine karar verildi.

Şu anda felç durumunda yaşayan Ahmet Ayvalı'yı kim bu duru-
ma getirdi?

ABUZER EREN: 1981 yılında gözetine alındı. İzmir Sıkıyönetim
Komutanlığı 1 numaralı Askeri Mahkemesi'nin 1981/291 sayılı dava-
sında yargılandı. Yargılama sonunda altı yıl dokuz ay ceza aldı. 1984
yılında tahliye olduğunda bir ayağının yere basması mümkün de-
ğildi. O ayağını peşinden sürükleyebiliyordu ancak. Sorgusu sırasında
ayağına çivi çakılmıştı. Ege Üniversitesi, Ege Tıp Fakültesi'nden 1981
yılıının Mayıs ayında verilen ve Doktor Zeki Hoşçoşkun imzasını taşı-
yan rapor bunu kanıtlıyordu. Sadece bu rapor değil, doktorların *"Sev-
gili meslektaşım"* diye başlayan havale mektupları da durumu açıkça
anlatıyordu ama mahkeme takipsizlik kararı vermişti. Bir insanın
ayağına nasıl çivi çakılır?... Çakıldıktan sonra o ayağın hali ne olur?
Abuzer Eren, gördüğü işkence nedeniyle bedeninde kalan sakatlığı
halen taşıırken anlatıyordu kendisini sakat bırakan olayı:

*"...Ne kadar sonra, bilmiyorum kendime geldiğim zaman falakaya yatı-
rılmış olduğumu anladım. Günlerdir alışkan olduğum falakanın acısını, bir
başka türlü duymaya başladım. Önce yalnız sol ayağıma vurduklarını san-
dım. Sol ayağımın tek bir noktasına vuruyorlardı. Çok sonra, Ege Tıp Fakül-
tesi Hastanesi'nde, sol ayağımın parmaklarımın biraz gerisinden delinmiş
olduğunu gördüm. (Eren, Ege Tıp Fakültesi'ne 27 Nisan 1981 günü ya-
tırılmıştı.)*

- İhsan Kılıç: Sağ kulağı duymuyor. İşkence yapan polis ceza aldı.
- Birol Koçak: Ayağı sakat kaldı.
- Alaattin Aras: Sol eli bileğinden sakatlandı.
- Aydan Bulutgil: Ayakları sakat kaldı. Koltuk değneği kullanıyor.

- Erbesit Özdemir: Sağ ayağı diz üstünden kesildi. Protez bacak taktırmak amacıyla yardım arıyor.

- Nuri Eryüksel: Gözünün görme yeteneği 1/10 oranında düştü.

- Erol Tozlutepe: Ankilozon spondit iltihabik omurga romatizması ve buna bağlı olarak yoğun kireçlenme, ağır sancı. İnsan Hakları Derneği ilaç yardımında bulundu.

- Hülya Çetin: Psikolojik rahatsızlıklar.

- Servet Ziya Çoraklı: Ayaklarda başlayan sinir ucu iltihabı ve duyarsızlaşma.

- Levent Çokdeğerli: Omurlarından birindeki kırığın sinirlerine yaptığı baskı ve şiddetli ağrılar.

- Hasan Başrak: Felç ve bellek yitimi.

- Nebi Şahin: Çenesi kırıldı ve öyle kaldı (Aralık 1982)

- Derviş Çelik: Kalçası kırıldı, tedavi edilmediğinden sakat kaldı. (Şubat 1982)

- Burhan Akdağ: Yere dökülen yemeği yalamadığı için çenesi kırıldı.

- Ramazan Dora: İşkence sonucu kaburgaları kırıldı.

- Ahmet Yılmaz: İşkence sonucu kaburgaları kırıldı.

- A. Kadir Denli: Falaka nedeniyle felç. (1981)

- Fuat Çavgun: Cezaevi koşullarını protesto amacıyla yaptığı ölüm orucu sonrasında yatalak kaldı. (Eylül 1982)

- Müslüm Elma: Ölüm orucu sonrasında sakat kaldı.

- Recep Maraşlı: Ölüm orucu sonrasında sakat kaldı.

- Cemal Miran: Ölüm orucu sonrasında sakat kaldı. (1984)

- Hamit Kanlıkılıç: Ölüm orucu sonrasında sakat kaldı.

- Muammer Nadir Kaya: Sol kolunu ve sol ayağını kullanamıyor.

- Nazif Kaleli: Omurga zedelenmesi. Sakat kaldı.

- M. Bozan Aslan: Kalaslarla falakaya yatırıldı ve felç oldu. (1981)

- Edip Polat: İşkencede kulakları sağır oldu. (1982)

- Barboros Tanç: Sağ kolda sakatlık, sol kolda incelleme.

- Adile Gülen Tunguz: Beyinde rahatsızlık.
- İbrahim Kıranlı: Belinde, boynunda, ciğerlerinde ve sırtında sakatlık ve sürekli rahatsızlıklar var.
- Süleyman Altındere: Adi suçlu. Şiddetli darp nedeniyle travmatik kangren sonucu iki ayağı kesildi.
- Sabri Koçyiğit: El ve kolunda duyarsızlık, hareketsizlik.
- Ümit Kaya: Psikolojik.
- Mustafa Kılıç: Akli dengesini yitirdi.
- Mustafa Çoşkun: Akli dengesini yitirdi.
- Hüseyin Özcan: Akli dengesini yitirdi.
- Rafet Özkan: Akli dengesini yitirdi.
- Mustafa Töngüt: Beli sakatlandı.
- Bilal Çölgöçen: Topuğundan sakat.
- Taner Demir an: Ayağını kullanamıyor.
- Seza Çengelöğlu: Ayağına çivi çakıldı. Halen ayağından sakat.
- Erdoğan Genç: Çene kemiği kırık.
- Jale Artun: Askıda kolu kırıldı. Rahatsızlığı sürüyor.
- Gülay Özdemir: Askıda kolu kırıldı. Rahatsızlığı sürüyor.
- Bülent Forta: Kol ve belinden rahatsız.
- Engin Höke: Kol ve belinden rahatsız.
- Nasuh Mitap: Kol ve belinden rahatsız.
- Oğuzhan Müftüoğlu: Kol ve belinden rahatsız.
- Bünyamin İnan: Kol ve belinden rahatsız.
- Ali Çakıroğlu: Sağ kolu sakat kaldı.

İşkencenin, işkence yapılan kişiye verdiği kalıcı rahatsızlık ve zararlar dışında bu kişilerin yakınlarına da çoğu kez aynı zararları verdiği belirtilirken, Emine Tuna'nın durumu bu konuda somut bir örnek oluşturmuyor.

Emine Tuna'nın dramı oğlu Faruk Tuna'nın 8 Ağustos 1980 günü İstanbul Emniyet Siyasi Şube Müdürlüğü'nde yapılan işkenceler sonucu ölmesiyle başladı. Faruk, öldüğü gün ITÜ Metalurji Fakültesi son sınıf öğrencisi, altı spor dalında faaliyet gösteren, kız arkadaşları olan, düşünmeyi ve okumayı seven yakışıklı bir genç görünümündeydi. Sonra, yaşlı annesine ölüm haberi geldi. Oğluna günlerce işkence yapıldığını, büyük acılar çektirildiğini, bedenine elektrik verildiğini öğrenen Emine Tuna'nın her zamanki hanımefendi, kibar tavırlarında günden güne değişiklikler başladı. Rahat, neşeli ve çağdaş bir kadın olan Emine Tuna, olaydan çok değil iki ay sonra SSK Erenköy Hastahanesine psikolojik muayeneye götürülüyordu.

Erenköy Hastahanesi Başhekim, Faruk Tuna'nın babası Baran Tuna'yı başhekim odasında karşısına almış şunları söylüyordu:

"Eşiniz şu anda şizofreninin eşiğinde. Oğlunuzun başına gelenler onu yıkıntıya çevirmiş. Rahatsızlığının henüz başında. Ancak bu hastalık ilerledikçe Emine hanım sizi düşman olarak görmeye başlayacak. Çünkü olanların tüm sorumluluğunu hiç suçunuz olmadığı halde size yükleyecek. Oğlunuzun katili olarak sizi görecek. Size zararı da dokunabilir, dikkatli olun."

Başhekim'in dediklerinin boş olmadığını bir süre sonra yaşayarak görecekti Baran Tuna. Eşi uyurken gecenin bir saatinde sessizce uyanıyor, ağlamaya başlıyor, sessiz sessiz başlayan ağlama hıçkırıklara, haykırışlara dönüşüyordu. Oturduğu yerde bakışlarını bir noktaya kilitleyen ve bu durumda saatlerce kalan bir Emine Tuna vardı artık. Baran Tuna'ya göre *kendi kendine kuruyor, kurguluyordu geçmişteki ve o andaki herşeyi*. Verilen hiçbir ilacı kullanmıyor, gerekçe olarak da sarhoş gibi olduğunu gösteriyordu. Baran Tuna'yı görünce bas-bas bağırarak bir Emine Tuna olup çıkmıştı.

İç dünyasındaki değişiklikler, Emine Tuna'yı birkaç kez gazetecilerin objektifleriyle de karşı karşıya getirdi. Orhan Apaydın'ın cenaze töreninde *"Katiller"* diye bağırarak polislerin üzerine yürüyen, oğlunun ölümüyle ilgili davada sinir krizleri geçiren kadın gazete sayfalarında yer alıyordu.

İşkence, genç Faruk Tuna'yı öldürmüştü ama annesi Emine Tuna'yı ölümden beter bir duruma sokmuştu işte.

Yeni değildir. Yabancı hiç değildir. Biz; yeri, zamanı, kişileri ve düşünceleri doğru bilebildiğimiz sürece güzele yürüyebiliyoruz. Doğruya, güzele yürüme istemimiz direncimizi doğuruyor. İnsana ilişkin hiçbir şey yabancı kalmıyor bize.

Garip, anlaşılmaz değildir. Kimin kime neden vurduğu bilinir. Kim ezilir, kim ezer, balyoz kime yönelir? Nereden kaynaklandığı bilinmeyen bir kaos yaşamadığımızın bilincindeyiz. Anlıyoruz.

İnsanların, kolu kanadı kırılıyor, aklı başından alınıyor. Doğada ve toplumda hiçbir boşluğa izin verilmez. Verilemez. Verilmiyor.

Bize düşen görmek, saptamak, anlatmaktır. Anlattıklarım yeni değildir. Yabancı, hiç değildir.

**BU KİTAP
1990 YILININ KASIM AYINDA
İSTANBUL 'da ÖZAL MATBAASINDA
BASILMIŞTIR.**

"AVRUPA'DA, AMERİKA'DA, DEMİRPERDE
ÜLKELERİNDE İŞKENCE GÖRENLERDE YARA-BERE
OLMUYOR. BİZDE OLUYOR. ÇÜNKÜ BİZİM
ZAVALLILAR HENÜZ ESKİ YÖNTEMLERİ
KULLANIYORLAR"

31/1/1986

PROF.REZZAN ŞAHİNKAYA/ ANAP MİLLETVEKİLİ

13DS - 0041

BEN DEVLETİM SAKAT BIRAKI